

Nr 221.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss ändring av läroverksorganisationen i Stockholm; given Stockholms slott den 16 mars 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ett ecklesiastikärende för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam. Stadener.

Utdrag av protokollet över ett ecklesiastikärende, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1932.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Föredragande:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Stadener.

Departementschefen anför:

Inom Stockholms stad finnas för närvarande nio allmänna läroverk näm- Viss ändring
ligen högre latinläroverket å Norrmalm, högre realläroverket å Norrmalm, av läroverks-
högre läroverket å Södermalm, högre läroverket å Östermalm, högre läro- organisa-
verket å Kungsholmen, högre läroverket för flickor, statens provskola nya tionen i
elementarskolan, Vasa realskola och Katarina realskola. Stockholm.

Enligt den år 1927 beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet erhöilo de allmänna läroverken i Stockholm följande organisation:

Bihang till riksdagens protokoll 1932. 1 saml. 187 häft. (Nr 221.)

högre latinläroverket å Norrmalm:

realskolan skulle vara femklassig, avsedd endast för gossar samt omfatta tre serier parallellavdelningar,

gymnasiet skulle vara avsett endast för manliga lärjungar samt omfatta två fyraåriga och en treårig latinlinje;

högre realläroverket å Norrmalm:

realskolan skulle vara femklassig, avsedd endast för gossar samt omfatta två serier parallellavdelningar,

gymnasiet skulle vara avsett endast för manliga lärjungar samt omfatta två fyraåriga och en treårig reallinje;

högre läroverket å Södermalm:

realskolan skulle vara såväl fyrklassig som femklassig, med både fyrklassiga och femklassiga parallellavdelningar, samt vara avsedd endast för gossar,

gymnasiet skulle vara avsett endast för manliga lärjungar samt omfatta en fyraårig och en treårig latinlinje samt en fyraårig och en treårig reallinje;

högre läroverket å Östermalm:

realskolan skulle vara femklassig, avsedd endast för gossar samt omfatta tre serier parallellavdelningar,

gymnasiet skulle vara avsett endast för manliga lärjungar samt omfatta en fyraårig latinlinje och två fyraåriga reallinjer;

högre läroverket å Kungsholmen:

realskolan skulle från och med den 1 juli 1929 successivt utvidgas med gymnasium,

realskolan skulle vara femklassig, avsedd endast för gossar samt omfatta tre serier parallellavdelningar,

gymnasiet skulle vara avsett för såväl manliga som kvinnliga lärjungar samt omfatta en treårig latinlinje och en treårig reallinje;

högre läroverket för flickor:

realskolan skulle vara fyrklassig,

gymnasiet skulle omfatta en fyraårig och en treårig latinlinje samt en treårig reallinje;

statens provskola, nya elementarskolan:

läroverket, som skulle vara avsett endast för manliga lärjungar, skulle organiseras såsom sexårigt lyceum, omfattande latin-, nyspråklig och reallinje;

Vasa realskola:

skolan skulle vara femklassig, avsedd endast för gossar samt omfatta tre serier parallellavdelningar;

Katarina realskola:

skolan skulle vara femklassig, avsedd endast för gossar samt omfatta tre serier parallellavdelningar.

I denna organisation har sedermera vidtagits en ändring så tillvida, som Kungl. Maj:t på grund av beslut av 1930 års riksdag förordnat, att — med bibehållande av latinlyceilinjén vid nya elementarskolan — skulle med upprättande av reallyceilinjén och den nyspråkliga lyceilinjén vid skolan tills vidare anstå samt i stället tills vidare finnas fyraårigt latینگymnasium och treårigt realgymnasium samt realskola, anordnad med fyra ettåriga klasser och anknytande till folkskolans sjätte klass. Det treåriga realgymnasiet skulle börja med höstterminen 1932.

Fråga har nu uppkommit om ett utbyggande av nämnda organisation genom förläggande av ett högre allmänt läroverk till en trakt av Stockholms stad, som hittills saknat ett sådant, nämligen Bromma.

I en hos stadsfullmäktige i Stockholm den 19 maj 1930 väckt motion, nr 16 för år 1930, har hemställts, »att stadsfullmäktige måtte uppdraga åt Stockholms folkskoledirektion att åstadkomma *skyndsamt* utredning rörande behovet av åtgärder för bättre tillgodoseende av högre skolundervisning för ungdomen i Bromma», och har till stöd härför anförts i huvudsak följande.

Invånarantalet i Bromma har under ett 15-tal år i det närmaste fyrdubbats och uppgår för närvarande till omkring 30,000 personer. Det är som bekant stadens egna trädgårdsstäder, som utgjort och alltjämt utgöra den största lockelsen för de från den inre staden utflyttande stockholmarna. Under sådana förhållanden är det icke förvånande, att befolkningen ställt sig undrande och spörjande inför det faktum, att från kommunalförvaltningens sida ännu intet åtgjorts för att tillgodose församlingens behov av ett högre allmänt läroverk. De utflyttade familjerna ha i allt större utsträckning nödgats sända sina barn till statsläroverken i den inre staden, och under förra året uppgick antalet elever från Bromma vid dessa läroverk till icke mindre än 260. Det är givet, att de sociala fördelar, som staden velat bereda genom skapandet av trädgårdsstäderna, i hög grad neutraliseras därigenom, att skolungdomen tvingas till de tröttande och tidsödande spårvagnsresorna till och från läroverken inne i staden. Icke heller kan råda något tvivel därom, att tillkomsten av ett läroverk i Bromma i avsevärd grad ytterligare skulle främja utflyttningen, ty för många familjer inne i staden utgör för närvarande saknaden av ett läroverk i trädgårdsstäderna ett avgörande hinder för bosättning därstädes. När tomtbristen inom det centrala Stockholm allt mera tvingar hyrorna i höjden och samtidigt medför en allt mer kännbar inskränkning av hyreslägenheternas luftkub och yta, får naturligtvis stadens kolonisering i trädgårdsstäderna större betydelse än någonsin i kampen mot trångboddhet och höga hyror. Hittills har staden emellertid i fråga om trädgårdsstäderna givit med den ena handen och tagit med den andra.

I fråga om de skyldigheter, som åligga en kommun beträffande allmänt läroverk, som där upprättas, får jag erinra om följande.

Enligt § 212 i 1928 års läroverksstadga åligger det kommun, som erhåller ett allmänt läroverk, att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler, däri inbegripna laboratorie- och materialrum, biblioteks- och studierum m. m., samt i de fall, då sådant blivit vederbörligen bestämt, jämväl inredning och möbelutrustning.

I skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 262) hade 1927 års riksdag förklarat sig biträda föredragande departementschefens i proposition den 18 februari 1927 (nr 116) uttalade uppfattning, att såsom en oeftergivlig förutsättning för upprättande av nya läroverk måste uppställas det kravet, att vederbörande kommun underkastade sig de villkor och bestämmelser, som i sådant avseende kunde komma att föreskrivas. I detta hänseende skulle enligt Kungl. Maj:ts av riksdagen godkända förslag sådan ändring göras i de föreskrifter, som dittills gällt, att i fråga om nyupprättade läroverk vederbörande kommuns förpliktelser skulle utsträckas till att omfatta jämväl kostnaderna för anskaffande och underhåll av inredning och möbelutrustning inom lärorum och gymnastiksal (sid. 108 och 112 i riksdagens skrivelse nr 262).

Enligt § 215 i läroverksstadgan skall vidare i kommun, där allmänt läroverk är eller framdeles bliver inrättat, på kommunens bekostnad anskaffas och underhållas bostad för rektor eller ock, där hinder möter för sådan anordning, av kommunens medel utgå skälig hyresersättning åt rektor.

Av det anförda framgår, att förutsättningen för att ett läroverk i Bromma skall komma till stånd är, att Stockholms stad åtager sig kostnaderna för anskaffande och underhåll av såväl byggnad som inredning och möbelutrustning för detsamma, samt att staden anskaffar bostad eller utbetalar hyresersättning åt rektor vid läroverket.

I Stockholm har staden därutöver plägat bekosta viss hyreshjälp åt lärarna vid de allmänna läroverken.

På anmodan av vederbörande borgarråd verkställde Stockholms stads statistiska kontor utredning i ärendet. Denna utredning har kontoret sammanfattat i ett den 10 september 1930 dagtecknat tjänsteutlåtande, så lydande:

Stockholms
stads statis-
tiska kontor.

Frågan om ordnandet av den högre skolundervisningen i Bromma står i närmaste samband med frågan om skolorganisationen i staden i dess helhet. Såsom i det följande närmare skall utvecklas, erhålla barnen från Bromma i stor utsträckning den högre skolutbildningen i läroanstalter i den inre staden. Ett eventuellt sammanförande av de i Bromma hemmahörande eleverna till ett till Bromma förlagt läroverk kan därför tänkas medföra uppkomsten av vakanser i den inre stadens läroanstalter, vilka till äventyrs skulle kunna visa sig svåra att fylla. Med hänsyn till det samband, som sålunda råder mellan Brommas och hela stadens skolfrågor, har statistiska kontoret ansett det vara av vikt att söka närmare belysa några av de faktorer, som kunna tänkas påverka omfattningen av Stockholms skolorganisation, vad beträffar den högre undervisningen.

Det är framför allt tre faktorer, som torde bära beaktas.

1) Nativitetsnedgången och dess inverkan på läroverkens elevantal.

2) Förändringar och förskjutningar i de skilda befolkningslagrens värdesättning av och förmåga att utnyttja de utbildningsmöjligheter, som de biträdande statliga och kommunala läroverken och därmed jämställda enskilda undervisningsanstalter erbjuda.

3) Befolkningsförskjutningarna inom staden och därav föranledda krav på förändringar i läroverkens lokala placering.

Vad först beträffar *nativitetsnedgången* och dess inverkan på skolbarnens antal i Stockholm, belyses den utveckling, som ägt rum sedan år 1927, i Tab. 1, vilken upptager antalet barn i skolåldern, åren 1918—1930. Tabellen utgör en sammanställning av statistiska kontorets statistik rörande storleken av olika årskullar samt folkskoledirektionens statistik över antalet barn i skolåldern 7—14 år och över de olika skolor, i vilka dessa barn undervisas.

Tab. 1. Barn i skolåldern (7—14 år) i Stockholm, åren 1918—1930.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
År	I skol- åldern inträ- dande barn (7-Årsål- dern) ')	Barn i skol- åldern 7—14 år vid årets början	Barn i åldern 7—14 år i Stock- holms folksko- lor vid vårter- minens slut	Övriga barn i skol- åldern 7—14 år vid vår- termi- nens slut	Därav tillhörande					Kol. 4 i % av kol. 3	Kol. 8. i % av kol. 3	Kol. 9 i % av kol. 3	Kol. 10 i % av kol. 3
					Kommunala mellanskolor		All- männa läro- verk (gossar)	Privata läroan- stalter samt sta- tens normalskola för flickor					
					Gossar	Flickor	Gossar	Flickor					
1918	6,067	41,320	30,520	10,800			2,182	1,629	3,300	73,9	5,3	3,9	8,0
1919	5,639	41,520	30,235	11,285			2,230	1,975	3,625	72,8	5,4	4,8	8,7
1920	5,508	41,805	30,647	11,158			2,198	2,019	3,910	73,3	5,3	4,8	9,4
1921	5,262	41,479	30,465	11,014			2,099	2,145	3,947	73,4	5,1	5,2	9,5
1922	5,114	41,034	30,028	11,006			2,168	2,097	3,991	73,2	5,3	5,1	9,7
1923	4,898	40,204	29,460	10,744	45	120	2,277	2,147	4,043	73,3	5,7	5,3	10,1
1924	4,948	39,181	28,362	10,819	52	153	2,222	2,133	4,076	72,4	5,7	5,4	10,4
1925	4,635	38,418	27,651	10,767	81	165	2,239	2,024	4,140	72,0	5,8	5,3	10,8
1926	4,511	37,241	26,769	10,472	82	174	2,286	2,019	4,161	71,9	6,1	5,4	11,2
1927	5,878	36 543	26,229	10,314	98	152	2,310	2,085	4,358	71,8	6,3	5,7	11,9
1928	5,588	37,517	26,842	10,675	99	171	2,340	1,990	4,359	71,5	6,2	5,3	11,6
1929	5,142	37,956	27,648	10,308	96	191	2,276	1,843	4,314	72,8	6,0	4,9	11,4
1930	4,981	.	.	.	91	170	2,247	1,703	3,964

Anm. Jfr anm. till Tab. 2.

Nativitetsnedgången återspeglar sig bland annat i den i kol. 2 och kol. 3 framträdande nedgången i antalet i skolåldern inträdande barn samt i totalantalet barn i skolåldern. De i skolåldern inträdande barnen ha nedgått från 6,067 år 1918 till 4,981 år 1930 (kontorets förutberäkning för några

¹⁾ Barn, vilka vid respektive års början fyllt 6 men icke 7 år.

år sedan gav den runda siffran 4,600). Totalantalet barn i skolåldern har minskats från 41,805 år 1920 (maximum) till det hittillsvarande minimet 36,543 år 1927 (förutberäkning: 36,600). Efter nämnda år har till följd av den osedvanligt starka inflyttningen till Stockholm en viss stegring i det sammanlagda antalet barn i skolåldern gjort sig gällande. Här har även bidragit den temporärt starka ökningen i födelsefrekvensen åren 1920 och 1921. Det finnes emellertid skäl att antaga, att inflyttningen till Stockholm icke alltid kommer att vara lika stark som under de senaste åren varit fallet. Man torde därför kunna förvänta, att nativitetsnedgångens verkningar ånyo komma att göra sig gällande i form av en nedgång av totalantalet barn i skolåldern i Stockholm. Sannolikt kommer dock med stadens fortgående tillväxt det absoluta antalet födda barn återigen att börja stiga, och därigenom kommer förr eller senare en tidpunkt, då även antalet barn i skolåldern återigen kommer att växa. Beträffande denna tidpunkt anser sig kontoret tills vidare icke kunna uttala sig i annan mån, än att densamma sannolikt torde ligga åtskilliga år fram i tiden.

Den av nativitetsminskningen framkallade nedgången i barnantalet i Stockholm har, som kol. 4 utvisar, gjort sig särskilt kännbar i folkskolan, där en markant nedgång framträtt till och med år 1927. Efter detta år har emellertid en stegring gjort sig gällande, sammanhängande dels med de talrika årskullarna 1920 och 1921, dels med den starka inflyttningen, dels med vidtagna förändringar i skolororganisationen (bland annat indragning av en del klassavdelningar i de allmänna och enskilda läroverkens lägsta klasser; jfr nedan).

I de allmänna och enskilda läroverkens lägre klasser kunna återigen några verkningar av nativitetsnedgången knappast skönjas; däremot har, på grund av de ovannämnda organisatoriska förändringarna, under de sista åren en nedgång i dessa klassers sammanlagda elevantal gjort sig gällande. (Jfr Tab. 1, kol. 8—10.)

I de allmänna och enskilda läroverkens högre klasser synes emellertid, vad gossarna angår, en viss nedgång ha framträtt såväl i realskolan som å gymnasiet, vilken åtminstone delvis torde få sättas i samband med den sjunkande nativiteten. Förhållandet belyses närmare av Tab. 2, bland annat kol. 23, 26, där en översikt lämnas över hela antalet elever, som under höstterminerna 1919—1929 undervisats i de läroverk, som motsvara realskolan¹⁾, eller på gymnasiestadiet vid de allmänna och enskilda läroverken i Stockholm. — För flickornas vidkommande hade å gymnasiestadiet (jfr kol. 27) tidigare framträtt en nedgångstendens, karakteriserad av siffran 678 kvinnliga gymnasieelever höstterminen 1924 och 570 höstterminen 1928. Efter det statliga allmänna flickläroverkets inrättande med höstterminen 1929 har den sistnämnda siffran emellertid stigit till 625. Å realstadiet (jfr kol. 24) har flickornas antal under hela den i tabellen redovisade tidsperioden varit i så gott som oavbrutet stigande.

Som ett totalomdöme kan sägas (jfr Tab. 2, kol. 31), att de allmänna och enskilda läroverken i Stockholm — trots den av nativitetsnedgången betingade nedgången i barnantalet i de åldrar, som hänföra sig till dessa skolor — som en enhet betraktade, absolut taget hållit sitt elevantal uppe och relativt taget i jämförelse med folkskolorna ökat detsamma. Förklaringen till

¹⁾ Härei inbegripas flickskolornas klasser 1—8, motsvarande »normalskolestadiet». För korthetens skull betecknas i det följande samtliga hithörande elever (normalskolestadiet och realskolestadiet) såsom elever tillhörande »realstadiet»).

Tab. 2. Översikt av antalet elever på real- och gymnasiestadiet vid statsläroverken, de kommunala^a mellanskolorna samt de enskilda läroverken i Stockholm, höstterminerna 1919—1929.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
År	Statsläroverk									Kommunala mellan- skolor	Enskilda läroverk											I a l l t									
	Realstadiet ¹			Gymnasie- stadiet			Summa				Realstadiet			Gymnasie- stadiet			Summa					Realstadiet			Gymnasie- stadiet			Summa			
	G.	Fl.	S:a	G.	Fl.	S:a	G.	Fl.	S:a		G.	Fl.	S:a	G.	Fl.	S:a	G.	Fl.	S:a	G.	Fl.	S:a	G.	Fl.	S:a	G.	Fl.	S:a	G.	Fl.	S:a
1919	3,529	232	3,761	1,314	—	1,314	4,843	232	5,075	—	—	—	1,412	5,223	6,635	486	474	960	1,898	5,697	7,595	4,941	5,455	10,396	1,800	474	2,274	6,741	5,929	12,670	
1920	3,588	225	3,813	1,307	—	1,307	4,895	225	5,120	—	—	—	1,426	5,370	6,796	445	438	883	1,871	5,808	7,679	5,014	5,595	10,609	1,752	438	2,190	6,766	6,033	12,799	
1921	3,646	226	3,872	1,391	—	1,391	5,037	226	5,263	—	—	—	1,488	5,474	6,962	454	490	944	1,942	5,964	7,906	5,134	5,700	10,834	1,845	490	2,335	6,979	6,190	13,169	
1922	3,718	234	3,952	1,449	—	1,449	5,167	234	5,401	163	450	613	1,565	5,620	7,185	506	572	1,078	2,071	6,192	8,263	5,446	6,304	11,750	1,955	572	2,527	7,401	6,876	14,277	
1923	3,731	235	3,966	1,492	—	1,492	5,223	235	5,458	180	514	694	1,479	5,704	7,183	514	652	1,166	1,993	6,356	8,349	5,390	6,453	11,843	2,006	652	2,658	7,396	7,105	14,501	
1924	3,773	234	4,007	1,560	—	1,560	5,333	234	5,567	222	598	820	1,314	5,815	7,129	499	678	1,177	1,813	6,493	8,306	5,309	6,647	11,956	2,059	678	2,737	7,368	7,325	14,693	
1925	3,748	229	3,977	1,556	—	1,556	5,304	229	5,533	253	603	856	1,198	5,864	7,062	494	651	1,145	1,692	6,515	8,207	5,199	6,696	11,895	2,050	651	2,701	7,249	7,347	14,596	
1926	3,737	225	3,962	1,556	—	1,556	5,293	225	5,518	297	600	897	1,071	5,918	6,989	504	604	1,108	1,575	6,522	8,097	5,105	6,743	11,848	2,060	604	2,664	7,165	7,347	14,512	
1927	3,787	238	4,025	1,506	—	1,506	5,293	238	5,531	342	608	950	1,053	6,082	7,135	489	586	1,075	1,542	6,668	8,210	5,182	6,928	12,110	1,995	586	2,581	7,177	7,514	14,691	
1928	3,678	259	3,937	1,413	—	1,413	5,091	259	5,350	363	627	990	965	6,033	6,998	500	570	1,070	1,465	6,603	8,068	5,006	6,919	11,925	1,913	570	2,483	6,919	7,489	14,408	
1929	3,721	310	4,031	1,429	55	1,484	5,150	365	5,515	384	654	1,038	936	6,005	6,941	478	570	1,048	1,414	6,575	7,989	5,041	6,969	12,010	1,907	625	2,532	6,948	7,594	14,542	

Anm. På grund av den nya läroverksorganisationen äro siffrorna för åren 1928 och 1929 ej fullt jämförbara med motsvarande siffror för äldre år (jfr texten samt Tab. 3 och 4). — De i denna tabell anförda siffrorna för antalet elever å gymnasiestadiet avser, i olikhet mot Tab. 3, även de icke dimissionsberättigade läroverken. — Siffrorna för 1928 och 1929 äro preliminära.

¹ Här ingår även den högre flickskolan vid statens normalskola för flickor.

att nativitetsnedgången i så ringa grad påverkat elevantalet i dess helhet i de allmänna och enskilda läroverken torde, som kontoret i tidigare promemorior haft anledning att utveckla, vara att söka i flera omständigheter. Bland annat ha de befolkningslager, vilka sända sina barn till allmänna läroverk och privatskolor, tidigare än andra befolkningsskikt genomfört sin födelsekontroll, och deras barnantal har därför mindre berörts av den senaste tidens nativitetsnedgång. En annan och kanske viktigare faktor hänför sig till de bredare befolkningslagrens värdesättning av och förmåga att begagna sig av den högre skolundervisningen (jfr nedan).

Befolkningens *värdesättning* av utbildningsmöjligheterna samt dess *förmåga* att utnyttja de allmänna läroverken och de därmed jämställda undervisningsanstalterna påverkas *dels* av uppskattningen i och för sig av högre undervisning, *dels* av befolkningens välstånd och förmåga att möta de utgifter, som äro förenade med barnens skolgång, *dels* även av organisatoriska förhållanden.

Givet är, att då efterfrågan på den högre skolundervisningen är beroende på så skilda faktorer, detta försvårar mera ingående och tillförlitliga beräkningar över det föreliggande behovet av dylik undervisning. Under alla förhållanden är det dock uppenbart, att, om samtidigt, såsom skett, en välståndsökning och en utökning av de i avgiftshänseende billiga platserna i de allmänna läroverken samt av platsantalet i de kommunala mellanskolorna äger rum, detta bör föranleda en tendens till ett ökat tilllopp av elever på det högre skolstadiet. Denna utvecklingsriktning kan uppenbarligen göra sig gällande, även om befolkningens uppskattning av den högre undervisningen i och för sig förblir oförändrad eller till och med minskar.

Huruvida några förändringar inträtt beträffande uppskattningen av den högre undervisningen är givetvis svårt att fastställa. Att döma av den under det senaste decenniet konstaterade, särskilt i jämförelse med det totala barnantalets nedgång anmärkningsvärda tillströmningen till vissa högre undervisningsanstalter (den kommunala mellanskolan, de allmänna läroverkens lägre klasser samt de enskilda flickläroverken) synes en ökad uppskattning av den i hithörande skolstadier (realstadiet) lämnade undervisningen ha gjort sig gällande (jfr Tab. 1, kol. 12—14 samt Tab. 2, kol. 13 och 21). Denna utbildning har man uppenbarligen ur arbetsmarknadssynpunkt ansett motiverad och tillräcklig.

Vad åter gymnasieundervisningen beträffar, vill det synas (jfr Tab. 3, kol. 5 och 9), som om allmänheten under senare år i stort sett skulle ha blivit mindre benägen att låta sina barn gå igenom gymnasiet än tidigare varit fallet; ett förhållande, som icke är ägnat att förvåna i betraktande av de svårigheter att vinna anställning, som under de senare åren mött den med studentexamen eller högre examina utrustade ungdomen. Den högsta utbildningen har uppenbarligen på sina håll under de senare åren ur arbetsmarknadens synpunkt ansetts vara mer eller mindre bortkastad.

På allra sista tiden (1929) indicera siffrorna emellertid ett motsatt fenomen, en ökad tillströmning till statsläroverkens gymnasier (jfr Tab. 3 och nedan), ett förhållande, som i sin ordning torde kunna hänföras till underlättandet genom organisatoriska åtgärder av övergången till gymnasiestadiet genom inrättandet av det på realexamen byggande treåriga gymnasiet. Detta ökningsfenomen kan ju emellertid inträda, även om värdesättningen av den högre utbildningen fortfarande icke är utpräglat stor.

Tab. 3. Antal elever på gymnasiestadiet vid de dimissionsberättigade läroverken i Stockholm, åren 1918—1929.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Å r	Gossar				Flickor			
	Storleken av de fyra i gymnasie-åldrarna ¹⁾ varande års-kullarna vid in-trädet i gym-nasieåldern	Antal elever i gymnasiet			Storleken av de fyra i gymnasie-åldrarna ¹⁾ varande års-kullarna vid in-trädet i gym-nasieåldern	Antal elever i gymnasiet		
		Statens läro-verk	Enskilda dimis-sionsbe-rättigade läroverk	Summa		Statens läro-verk	Enskilda dimis-sionsbe-rättigade läroverk	Summa
<i>Absoluta tal.</i>								
1918	10,333	1,320	352	1,672	10,566	—	457	457
1919	10,468	1,314	357	1,671	10,660	—	446	446
1920	10,661	1,307	342	1,649	10,863	—	419	419
1921	10,829	1,391	345	1,736	11,065	—	468	468
1922	11,113	1,449	358	1,807	11,318	—	545	545
1923	11,496	1,492	359	1,851	11,778	—	613	613
1924	11,806	1,560	378	1,938	11,997	—	641	641
1925	12,145	1,556	375	1,931	12,142	—	619	619
1926	12,346	1,556	382	1,938	12,297	—	577	577
1927	12,247	1,506	376	1,882	12,237	—	568	568
1928	12,244	1,413	389	1,802	12,095	—	555	555
1929	11,908	1,429	381	1,810	11,954	55	557	612
<i>Relativa tal, %</i>								
1918	100,0	12,8	3,4	16,2	100,0	—	4,3	4,3
1919	100,0	12,6	3,4	16,0	100,0	—	4,2	4,2
1920	100,0	12,3	3,2	15,5	100,0	—	3,9	3,9
1921	100,0	12,8	3,2	16,0	100,0	—	4,2	4,2
1922	100,0	13,1	3,2	16,3	100,0	—	4,8	4,8
1923	100,0	13,0	3,1	16,1	100,0	—	5,2	5,2
1924	100,0	13,2	3,2	16,4	100,0	—	5,3	5,3
1925	100,0	12,8	3,1	15,9	100,0	—	5,1	5,1
1926	100,0	12,6	3,1	15,7	100,0	—	4,7	4,7
1927	100,0	12,3	3,1	15,4	100,0	—	4,6	4,6
1928	100,0	11,5	3,2	14,7	100,0	—	4,6	4,6
1929	100,0	12,0	3,2	15,2	100,0	0,5	4,6	5,1

Anm. Jfr anm. till Tab. 2.

I de bredare befolkningslagrens välstånd har efter världskriget inträtt en ökning, som otvivelaktigt medfört, att barn från dessa befolkningsskikt i ökad utsträckning sänts till de allmänna och enskilda läroverken.

¹⁾ 15—18 år.

Beträffande de organisatoriska förhållandena må här helt allmänt framhållas, att en utvidgning av de kommunala och statliga läroverken — där undervisningen erhålles utan eller mot en mycket ringa avgift — samt ett underlättande av övergången från folkskolan till dessa läroverk bör skapa en tendens till en ökad tillströmning av elever till dessa läroanstalter. Det avsevärda antal barn, som för ett par år sedan på grund av bristande utrymme måste avvisas vid inträdesprövningarna till de allmänna läroverkens första klass, utgör i detta hänseende ett belägg. Likaså det alltjämt framträdande motsvarande förhållandet beträffande inträdessökande i den kommunala mellanskolan. Som ett ytterligare belägg må erinras om den stegring av elevantalet i vissa klasser i realskolan, som framträtt vid övergången till den nya läroverksorganisationen (jfr Tab. 4 och nedan).

Tab. 4. Antal elever i realskolan vid statsläroverken i Stockholm, höstterminerna 1926—1929.

1	2	3	4	5	6	7	8
Å r	Klass (i den sexåriga realskolan)						Summa
	1	2	3	4	5	6	
<i>Gossar:</i>							
1926	721	771	728	677	656	184	3,737
1927	755	748	753	722	601	208	3,787
1928	1 ^o : 458	2 ^o : 800 1 ⁵ : 145	3 ^o : 711 1 ⁴ : 16	4 ^o : 754	5 ^o : 571	6 ^o : 223	3,678
1929	1 ^o : 244	2 ^o : 501 1 ⁵ : 432	3 ^o : 776 2 ⁵ : 137 1 ⁴ : 25	4 ^o : 710 2 ⁴ : 10	5 ^o : 677	6 ^o : 209	3,721
<i>Flickor: ¹⁾</i>							
1927	—	—	1 ⁴ : 8	—	—	—	8
1928	—	—	1 ⁴ : 20	2 ⁴ : 10	—	—	30
1929	—	—	1 ⁴ : 51	2 ⁴ : 24	3 ⁴ : 13	—	88

Anm. Med 1°, 1⁵, 1⁴, 2° etc. avses de olika klasserna i den sexåriga respektive fem- och fyraåriga realskolan. Den femåriga realskolans första och andra klasser samt den fyraåriga realskolans första klass ha här redovisats i samma kolumn som den sexåriga realskolans andra respektive tredje klasser, då de i stort sett representera samma skolstadier.

Det erinras därom, att åtskilliga organisatoriska förändringar av läroverksorganisationen i Stockholm genomförts under de sista åren. Dessa förändringar, som i huvudsak började träda i kraft med höstterminen 1928, försvåra ett bedömande av innebörden i utvecklingstendenserna på de skolstadier, som beröras av desamma. I det följande skola därför verkningarna i och för sig av den här ifrågavarande omorganisationen något närmare belysas.

¹⁾ Här redovisas realskolan vid statens normalskola för flickor (från och med höstterminen 1927) samt realskolan vid det nya statliga högre flickläroverket (från och med höstterminen 1929). Däremot redovisas icke den till normalskolan hörande högre flickskolan.

För realskolans vidkommande går omorganisationen som bekant i huvudsak ut på den sexåriga realskolans slopande och ersättande med femåriga och fyraåriga realskolor samt avser dessutom inrättande av ett par nya realskolelinjer för flickor (vid normalskolan och det nya statliga flickläroverket). I fråga om gymnasiestadiet innebär omorganisationen en del fyraåriga gymnasiers ersättande med treåriga samt avser dessutom inrättande av ett samgymnasium (vid Kungsholmens realskola) samt ett för flickor avsett tre- och fyraårigt gymnasium (vid det nya statliga flickläroverket).

Omorganisationens verkningar på realskolan belysas av Tab. 4.

Av Tab. 4, kol. 2, framgår, att en mycket kraftig nedgång ägt rum av elevantalet i den på avskrivning ställda första klassen i den sexåriga realskolan. Å andra sidan har, på grund av de nyinrättade avdelningarna i den femåriga och den fyraåriga realskolan, en avsevärd utökning av elevantalet på det skolstadium, som representeras av den sexåriga realskolans andra och tredje klasser, ägt rum (jfr kol. 3 och 4). Bortser man för jämförbarhetens skull från första klassen i den sexåriga realskolan, erhållas följande siffror för elevantalet i de återstående fem realskoleklasserna.

Antal elever i de fem högsta klasserna å realstadiet vid statsläroverken i Stockholm.				
Hostterminen.	Gossar.	Flickor.	Summa.	
1926	3,016	—	3,016	
1927	3,032	8	3,040	
1928	3,220	30	3,250	
1929	3,477	88	3,565	

Tab. 4 — där den på avskrivning ställda första klassen i den sexåriga realskolan är medräknad — indicerar under de senaste åren en nedgång eller en konstans i realskolornas elevantal (jfr kol. 8). Ovanstående siffror

Tab. 5. Antal elever på gymnasiestadiet vid statsläroverken i Stockholm, höstterminerna 1926—1929.

1	2	3	4	5	6
Å r	Ring (i det fyraåriga gymnasiet)				Summa
	I	II	III	IV	
<i>Gossar:</i>					
1926	451	366	373	366	1,556
1927	438	379	338	351	1,506
1928	I ⁴ : 341	II ⁴ : 385 I ³ : 44	III ⁴ : 343	IV ⁴ : 300	1,413
1929	I ⁴ : 307	II ⁴ : 306 I ³ : 102	III ⁴ : 361 II ³ : 31	IV ⁴ : 322	1,429
<i>Flickor:</i>					
1929	I ⁴ : 26	I ³ : 29	—	—	55

Anm. Med I⁴, I³, II⁴ etc. avses de olika ringarna i det fyraåriga respektive treåriga gymnasiet. Det treåriga gymnasiets första och andra ringar hava här redovisats i samma kolumn som fyraåriga gymnasiets andra respektive tredje ringar, då de i stort sett representera samma skolstadier.

— där denna klass ej medräknats — visa däremot, att en rätt så anmärkningsvärd, synbarligen av de vidgade undervisningsmöjligheterna betingad ökning i tillströmningen till detta skolstadium ägt rum. Enligt den fastställda undervisningsplanen är emellertid denna vidgning av undervisningsmöjligheterna på realskolestadiet avsedd att vara av temporär natur. Huruvida den uppgjorda övergångsplanen, vari vissa jämkningar vidtagits, kan hållas, och antalet klassavdelningar sålunda reduceras, torde emellertid kunna sättas i fråga med hänsyn till den starka elevtillströmningen till realskolan. Här må tillfogas, att man under de båda närmaste åren, när de stora årskullarna från åren 1920 och 1921 nå inträdesåldern (11-årsåldern) till den femåriga realskolan, torde ha att räkna med en ytterligare skärpning av denna tillströmning till realskolan.

Vad gymnasiestadiet beträffar, belyses omorganisationens verkningar av Tab. 5. Av denna tabell framgår, att en markant nedgång i det manliga elevantalet i ring I gjort sig gällande åren 1928 och 1929, framkallad av indragningar av en del avdelningar i det fyraåriga gymnasiet första ring. Å andra sidan har det treåriga gymnasiet skapande medfört en utökning av elevantalet å det skolstadium, som representeras av ring II och III i det fyraåriga gymnasiet.

Bortser man för jämförbarhetens skull från ring I i det fyraåriga gymnasiet, erhållas följande siffror över elevantalet i gymnasiet tre högsta ringar.

Antal elever i de tre högsta ringarna å
gymnasiestadiet vid statsläroverken
i Stockholm.

Hostterminen.	Gossar.	Flickor.	Summa.
1926	1,105	—	1,105
1927	1,068	—	1,068
1928	1,072	—	1,072
1929	1,122	29	1,151

Siffrorna tyda på en ökad tillströmning till statsläroverkens gymnasier under år 1929. Den nedgångstendens, som tidigare framträtt i gymnasieelevernas antal (jfr ovan), och som rätt så utpräglat gjort sig gällande i de i Tab. 3 anförda siffrorna för åren 1924—1928, synes år 1929 sålunda förbytts i en tendens till ökning. Huruvida man här har att göra med en ändrad värdesättning av gymnasiestudierna eller om det är gymnasieorganisationens utbyggande eller om det till äventyrs är de senaste årens starka inflyttning, som här gjort sig gällande, måste ställas såsom en öppen fråga. (Måhända hänför sig ökningen med en viss sannolikhet i icke ringa grad till de organisatoriska förhållandena; jfr ovan). Att i antalet elever i statsläroverkens tre högsta gymnasieklasser år 1929 en utpräglad ökning inträtt är emellertid härmed konstaterat, vare sig orsaken är den ena eller den andra.

Under innevarande hösttermin har ett avsevärt antal (enligt uppgifter i tidningspressen ett femtiotal, en siffra, som dock enligt närmare inhämtade upplysningar torde vara för hög) från realskolans femte klass godkända elever på grund av platsbrist måst avvisas från ring I i det fyraåriga gymnasiet. Till denna situation torde åtskilliga faktorer hava medverkat. Dels har antalet platser i ring I i det fyraåriga gymnasiet genom omorganisationen starkt reducerats (jfr den i Tab. 5, kol. 2, framträdande nedgången i elevantalet i ring I från 438 år 1927 till 307 år 1929), dels har den årsklass i realsko-

lan, varom här är fråga (elever i klass 5 höstterminen 1929), varit osedvanligt talrik. Antalet manliga elever i klass 5 i de statliga läroverkens realskolor uppgick nämligen höstterminen 1929 till 677, under det att klass 5 under höstterminen 1928, motsvarande dem, som höstterminen 1929 sökte in i gymnasiet, endast uppgick till 571 (jfr Tab. 4, kol. 6). Slutligen torde såsom en bidragande omständighet tillkomma, att antalet kvarsittare i ring I åtminstone vid vissa läroverk varit större än vanligt.

I detta sammanhang må även framhållas, att man, såsom en konsekvens av den tidigare omnämnda ökade tillströmningen till realskolans första klasser, bör räkna med att om något år de från realskolan avgående eleverna bliva väsentligt talrikare än tidigare varit fallet. Man torde därför måhända, då dessa från realskolan avgående elever söka sig in i gymnasiet, åtminstone temporärt få räkna med en ytterligare skärpning av anspråken på både det treåriga och fyraåriga gymnasiet.

Vad slutligen beträffar den *lokala befolkningsförskjutningen* inom staden, så är det ju givet, att nedgången eller den mindre starka ökningen i de centrala stadsdelarnas folkmängdssiffror och den starka folkökningen i stadens yttre delar (jfr Tab. 6) måste medföra, att läroverkens lokala placering i vissa avseenden kan bliva mindre ändamålsenlig.

Tab. 6. *Folkmängden i de olika stadsdelarna inom Stockholms nuvarande område, åren 1890—1929.*

	•City• ¹⁾	Östermalm ²⁾	Vasastaden och Norrmalm ³⁾	Kungsholmen ⁴⁾	Södermalm ⁵⁾	Brännkyrka ⁶⁾	Bromma ⁶⁾	Stockholms nuvarande område
<i>Absoluta tal.</i>								
^{31/12} 1890 (1/1 1891) . .	⁷⁾ 44,519	48,387	⁷⁾ 57,796	26,043	68,586	5,666	1,201	252,198
» 1900 (1/1 1901) . .	⁷⁾ 43,961	66,697	⁷⁾ 69,097	35,065	85,703	8,402	1,834	310,759
» 1910 (1/1 1911) . .	35,345	66,929	99,638	43,577	98,343	18,379	4,684	366,895
» 1920 (1/1 1921) . .	32,246	72,176	107,657	49,374	114,482	33,913	9,940	419,788
» 1929 (1/1 1930) . .	30,065	78,773	122,778	54,657	⁸⁾ 128,399	⁸⁾ 49,078	22,922	⁸⁾ 486,672
<i>Relativa tal, %.</i>								
^{31/12} 1890 (1/1 1891) . .	17,7	19,2	22,9	10,3	27,2	2,2	0,5	100,0
» 1900 (1/1 1901) . .	14,1	21,5	22,2	11,3	27,6	2,7	0,6	100,0
» 1910 (1/1 1911) . .	9,6	18,2	27,2	11,9	26,8	5,0	1,3	100,0
» 1920 (1/1 1921) . .	7,7	17,2	25,6	11,7	27,3	8,1	2,4	100,0
» 1929 (1/1 1930) . .	6,2	16,2	25,2	11,2	26,4	10,1	4,7	100,0

Anm. Tabellen är hämtad ur Statistisk månadskrift 1930, h. 2.

¹⁾ Storkyrkans, Klara och Jakobs församlingar.

²⁾ Engelbrekts, Hedvig Eleonora och Oscars församlingar.

³⁾ Adolf Fredriks, Gustav Vasa, Matteus och Johannes församlingar.

⁴⁾ Kungsholms och S:t Görans församlingar.

⁵⁾ Katarina, Sofia, Maria och Högalids församlingar.

⁶⁾ Brännkyrka och Bromma inkorporerade med Stockholm den 1/1 1913 respektive 1/1 1916.

⁷⁾ Fördelningen av folkmängden i gamla Jakobs församling åren 1890 och 1900 på de områden, som bildade de nuvarande Jakobs och Johannes församlingar, är delvis approximativ.

⁸⁾ Inklusive de från Nacka från och med den 1/1 1930 inkorporerade områdena.

Vad som särskilt faller i ögonen i den nämnda tabellen, är den oavbrutna och kraftiga ökningen av Brännkyrkas och Brommas folkökningssiffror samt ökningen i den relativa andel, som dessa församlingars folkmängd utgöra av Stockholms totala folkmängd.

Vid skolorganisationens utbyggande har staden, särskilt när det gällt folkskoleväsendet, kunnat taga hänsyn till denna befolkningsförskjutning genom uppförande av en del nya folkskolebyggnader i Brännkyrka och Bromma. Även i fråga om den högre skolundervisningen har i viss utsträckning en dylik hänsyn kunnat tagas. Till Brännkyrka och Bromma har sålunda förlagts avdelningar av den kommunala mellanskolan med respektive 105 och 97 elever höstterminen 1929. Huvudmotivet till stadsfullmäktiges år 1929

Tab. 7. Antal i Bromma boende elever på real- och gymnasiestadiet, höstterminen 1929.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Undervisade i nedanstående läroanstalter	Gossar			Flickor			Summa gossar och flickor		
	Real-stadiet	Gym-nasie-stadiet	Summa	Real-stadiet	Gym-nasie-stadiet	Summa	Real-stadiet	Gym-nasie-stadiet	Summa
Statliga läroanstalter	203	58	261	9	4	13	212	62	274
Högre allm. läroverket å Kungsholmen	138	5	143	—	—	—	138	5	143
Högre latinläroverket å Norrmalm	18	13	31	—	—	—	18	13	31
» allm. läroverket å Södermalm	5	9	14	—	—	—	5	9	14
» realläroverket å Norrmalm	8	17	25	—	—	—	8	17	25
» allm. läroverket å Östermalm	3	4	7	—	—	—	3	4	7
Nya elementarskolan	12	10	22	—	—	—	12	10	22
Vasa realskola	18	—	18	—	—	—	18	—	18
Katarina realskola	1	—	1	—	—	—	1	—	1
Högre allm. läroverket för flickor	—	—	—	1	4	5	1	4	5
Normalskolan för flickor	—	—	—	8	—	8	8	—	8
Kommunala läroanstalter	42	—	42	53	—	53	95	—	95
Norra kommunala mellanskolans avdelning å Kungsholmen	5	—	5	4	—	4	9	—	9
Norra kommunala mellanskolans avdelning i Alvik	37	—	37	49	—	49	86	—	86
Enskilda läroanstalter	35	10	45	314	23	337	349	33	382
Belägna i Bromma	1	—	1	66	—	66	67	—	67
» å Kungsholmen	13	—	13	131	—	131	144	—	144
» i övriga stadsdelar	21	10	31	117	23	140	138	33	171
Summa	280	68	348	376	27	403	656	95	751

Anm. De i tabellen anförda siffrorna äro ej alldeles fullständiga.

En sammanfattning av tabellens huvudsiffror återfinnes i nedanstående tablå.

Antal i Bromma boende elever, undervisade å real- och gymnasiestadiet, höstterminen 1929.

Läroanstalter belägna i	Absoluta tal			Relativa tal, %		
	Gossar	Flickor	Summa	Gossar	Flickor	Summa
Bromma	38	115	153	10,9	28,5	20,4
Kungsholmen	161	135	296	46,3	33,5	39,4
Staden i övrigt	149	153	302	42,8	38,0	40,2
Summa	348	403	751	100,0	100,0	100,0

Ann. De i tablåen anförda siffrorna äro ej alldeles fullständiga.

beslutade utbyggande av Kungsholmens realskola till fullständigt läroverk var även en önskan att åstadkomma en bättre fördelning av undervisningsanstalterna mellan de olika stadsdelarna. Härvid togs särskild hänsyn till fortsatt utveckling av staden västerut genom exploaterandet av Kristinebergs m. fl. områden å Kungsholmen samt genom de hastigt växande trädgårdsstäderna i Bromma. Ävenså förutsattes, att, efter Västerbrons fullbordande, detta läroverk skulle i undervisningshänseende även betjäna delar av de södra stadsdelarna.

Av det ovanstående torde framgå, att staden i viss mån redan vidtagit åtgärder för tillgodoseende av de synpunkter, för vilka motionären gjort sig till tolk.

För ett bedömande av huruvida ytterligare åtgärder i dylikt syfte äro påkallade, torde det i första hand vara nödvändigt att närmare utreda omfattningen och arten av det i *Bromma* för närvarande föreliggande behovet av högre skolundervisning.

I syfte att belysa denna fråga har statistiska kontoret, på grundval av i kontoret befintliga kataloger och redogörelser, verkställt en statistisk sammanställning över antalet i Bromma boende elever, som under höstterminen 1929 i Stockholm åtnjutit undervisning å real- och gymnasiestadiet. Huvudresultatet av dessa sammanställningar, vilka dock på grund av bristande adressuppgifter i en del fall ej äro alldeles fullständiga, återfinnes i Tab. 7.

Tablåen utvisar, att inalles 751 i Bromma boende elever, därav 348 gossar och 403 flickor höstterminen 1929 undervisades på de i Stockholm befintliga allmänna och enskilda läroverkens real- och gymnasiestadier. Av dessa 751 elever erhöles 153 (20,4 procent) undervisning i Bromma, 296 (39,4 procent) undervisades i läroanstalter belägna å Kungsholmen samt 302 (40,2 procent) i läroanstalter i övriga delar av staden. I läroverk i den inre staden undervisades sålunda sammanlagt 598 elever från Bromma, därav 310 gossar och 288 flickor. Av Tab. 7 framgår, att de enskilda läroanstalterna sammantagna mottogo ungefär lika många elever från Bromma som de statliga och kommunala, de förra i allt 382, de senare 369.

Härtill må fogas följande specifikation av de i Bromma boende elevernas fördelning på olika skolstadier.

I Bromma boende elever å gymnasiestadiet vid Stockholms allmänna och enskilda läroverk höstterminen 1929 utgjorde sammanlagt 95, varav 68 gossar

och 27 flickor. Av gossarna besökte 5 Kungsholmsgymnasiet, 53 eller huvuddelen övriga statsläroverk samt återstående 10 elever enskilda gymnasier. Vad flickorna angår, undervisades 23, d. v. s. största delen, i de enskilda gymnasierna samt övriga 4 vid statsläroverket för flickor. Att Kungsholmsgymnasiet ej hittills mottagit flera elever från Bromma än vad nu är fallet, torde väl få tillskrivas den korta tid, som förflutit från detta gymnasiums tillkomst. Gymnasiet är för övrigt ännu icke fullständigt. Eleverna ha uppenbarligen föredragit att stanna kvar i de äldre läroverk, i vilka de en gång börjat. Det ojämförligt övervägande antalet gymnasieelever (gossar eller flickor), boende i Bromma, undervisas sålunda i läroverk, som äro från Bromma rätt avlägset belägna.

En översikt av de undervisningsanstalter, där de i Bromma boende eleverna å realstadiet undervisas, lämnas i följande tablå.

Antal i Bromma boende elever undervisade å realstadiet höstterminen 1929.

Läroanstalter	Absoluta tal			Relativa tal, %		
	Gossar	Flickor	Summa	Gossar	Flickor	Summa
Högre allmänna läroverket å Kungsholmen	138	—	138	49,3	—	21,0
Övriga statliga läroanstalter	65	9	74	23,2	2,4	11,3
Norra kommunala mellanskolans avdelning i Alvik	37	49	86	13,2	13,0	13,1
Norra kommunala mellanskolans avdelning å Kungsholmen	5	4	9	1,8	1,1	1,1
Enskilda läroanstalter i Bromma	1	66	67	0,4	17,6	10,2
Enskilda läroanstalter å Kungsholmen	13	131	144	4,6	34,8	22,0
Enskilda läroanstalter i staden i övrigt	21	117	138	7,5	31,1	21,0
Summa	280	376	656	100,0	100,0	100,0

Anm. De i tablå anförda siffrorna äro ej alldeles fullständiga.

Av tablå framgår, att 656 i Bromma boende elever, därav 280 gossar och 376 flickor, höstterminen 1929 undervisades i realskolor och därmed jämförliga undervisningsanstalter i Stockholm. Vad gossarna beträffar, framträder tydligt Kungsholmsläroverkets dominerande betydelse för undervisningen å realstadiet för i Bromma boende elever. Praktiskt taget hälften av samtliga manliga elever å realstadiet från Bromma inhämta där sin undervisning. Vad flickorna angår, undervisas icke fullt $\frac{1}{3}$ i den i Bromma belägna avdelningen av den norra kommunala mellanskolan samt i en privat samskola i Äppelviken (Äppelvikens samskola). Något över $\frac{1}{3}$ erhöill undervisning i enskilda läroverk på Kungsholmen.

I skolor i den inre staden, belägna på större avstånd från Bromma, d. v. s. i annan stadsdel än Kungsholmen, undervisades i realiteten cirka $\frac{1}{3}$ såväl av gossarna som av flickorna på realstadiet.

Sammanfattning. Av ovanstående framgår, att redan för närvarande ett betydande antal barn i Bromma erhålla sin högre skolundervisning i relativt avlägset belägna läroanstalter i den inre staden. Detta gäller såväl

realstadiet som gymnasiestadiet. Ett lokalt behov av en till Bromma förlagd läroanstalt för högre skolundervisning kan därför anses föreligga (även om det fullständiga utbyggandet av Kungsholmsgymnasiet skulle kunna i viss mån bättre än hittills tillgodose hithörande undervisning i Bromma). Detta lokala behov torde med tiden bliva allt mer utpräglat, dels emedan Bromma är stätt i livlig utveckling, dels emedan, såsom känt är, barnrikare familjer eller yngre nybildade familjer söka sig ut till trädgårdsstäderna.

Den åtgärd för tillgodoseendet av detta undervisningsbehov, som närmast avsetts av motionären, torde väl — ehuru det icke bestämt uttalats i motionen — i första hand vara inrättandet av ett högre allmänt statsläroverk för gossar i Bromma. Även andra alternativa åtgärder i motionens syfte kunna givetvis tänkas, men kontoret skall i det följande allenast uppehålla sig vid det nämnda alternativet.

Huruvida den utvidgning av Stockholms skolorganisation, som inrättandet av ett nytt högre allmänt statsläroverk skulle innebära, är — förutom av nuvarande eller blivande lokala undervisningsbehov — motiverad även av det föreliggande undervisningsbehovet i staden i dess helhet, är en fråga, som bottnar *dels* i den demografiska och ekonomiska utvecklingen m. m., *dels* i skolorganisatoriska förhållanden, *dels* slutligen i allmänna skolpolitiska synpunkter. Härtill komma givetvis stadsfinansiella hänsyn.

Vad den demografiska utvecklingen på längre sikt beträffar, må här framhållas, att nativitetsnedgången och den därav framkallade nedgångstendensen i barnantalet för staden i dess helhet i och för sig äro ägnade att framkalla betänkligheter mot ett vidgande av den bestående skolorganisationens ram.

Å andra sidan finnas, som kontoret i det föregående framhållit, åtskilliga huvudsakligen i den ekonomiska utvecklingen bottnande faktorer av motverkande art. Sådana äro bland annat vissa samhällsgruppers välståndssökning och eventuellt ökad värdesättning hos befolkningen av högre undervisning. Dessa sistnämnda faktorer kunna, även vid minskat totalt barnantal, öka antalet elever på det högre skolstadiet. En annan motverkande faktor är den starka inflyttningen till Stockholm.

Härtill komma även vissa skolorganisatoriska förhållanden, som verka i samma riktning. Bland annat äro härvid av betydelse åtgärder, som vidtagits eller vidtagas för att underlätta övergången från folkskolan till realskolan och sedan till gymnasiet.

I detta sammanhang kan erinras därom, att den av stadskollegiet år 1928 tillsatta gymnasiekommittén i sitt första betänkande (jfr utl. 1929, nr 3) framhöll, att det fanns föga anledning antaga, att tillströmningen till realskolan i framtiden skulle komma att minskas. Kommittén förutsatte därför, att krav på utvidgning av realskolan skulle kunna komma att inställa sig. I fråga om gymnasieorganisationen höll kommittén för troligt, att denna organisation, vad gossarna angår, skulle komma att visa sig alltför vid.

Den allmänna skolpolitiska uppfattningen om de olika skolformernas ändamålsenlighet är — fränsett finansiella synpunkter — givetvis ytterst avgörande för frågan, huruvida och i vad mån staden bör ytterligare söka utbygga den högre undervisningen genom att söka få till stånd ett nytt högre allmänt statsläroverk (för vilket staden i sådant fall skulle få byggnadsskyldighet).

De skolpolitiska synpunkterna falla givetvis utom ramen för detta utlåtande.

tande. Men några konsekvensfrågor, hänförande sig till den här behandlade, av motionären i första hand avsedda lösningen, torde böra här beröras.

Om man skulle vilja tillgodose det i Bromma otvivelaktigt föreliggande lokala behovet av högre skolundervisning genom ett högre allmänt statsläroverk, kan detta ske på skilda sätt. Antingen kan ett helt nytt sådant läroverk skapas, eller ock kan ett läroverk från den inre staden flyttas till Bromma.

Det första alternativet innefattar ett väsentligt vidgande av den befintliga skolorganisationen och föranleder, som antytts, ur vissa synpunkter en del betänkligheter.

Beträffande det andra alternativet erbjuder sig emellertid en möjlighet, som kontoret anser sig böra här antyda. Kontoret får i detta hänseende erinra om, att den ovannämnda gymnasiekommittén vid behandlingen av frågan om stadens övertagande av byggnadsskyldigheten för nya elementarskolan uttalat, att det borde tagas i övervägande, »om icke den enda lösningen av nämnda skolas odisputabla lokalsvårigheter vore att bygga ett nytt läroverkshus på helt ny tomt». I sådant fall borde måhända tagas under omprövning, huruvida icke en förflyttning av nya elementarskolan till Bromma vore en framkomlig och till äventyrs ur en del synpunkter icke olämplig väg för att lösa den av motionären väckta frågan om tillgodoseendet av den högre skolundervisningen i Bromma.

Med avseende på konsekvenserna av en sådan förflyttning av nya elementarskolan till Bromma anföres följande.

Genom en sådan åtgärd skulle givetvis ett stort antal vakanser uppstå efter Brommaeleverna i läroverken i den inre staden (jfr Tab. 7, kol. 4). Det erinras om de förut lämnade uppgifterna, att år 1929 undervisades i den inre staden 310 i Bromma boende gossar på real- och gymnasiestadiet i skilda skolor, statliga, kommunala eller enskilda. De häremot svarande eventuella vakanserna kunde bland annat komma till godo de i den inre staden boende gossarna, som nu undervisas i nya elementarskolan, och som genom denna skolas eventuella förflyttning skulle få minskad tillgång på läroverksplatser i den inre staden.¹⁾

Såsom slutord till detta utlåtande må här till sist anföras: Bland de utvägar, som föreligga för tillgodoseende av motionens syfte, synes, med hänsyn till de i den ovan gjorda utredningen belysta skilda förhållandena, bland annat det dokumenterade lokala behovet av högre undervisning i Bromma, en förflyttning till Bromma av nya elementarskolan vara en åtgärd, som torde vara förtjänt att tagas i närmare övervägande.

*Stockholms
stads gym-
nasiekom-
mitté den 24
febr. 1931.*

Sedan Stockholms stads gymnasiekommitté beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, har kommittén i skrivelse den 24 februari 1931 hemställt, att stadsfullmäktige måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om upprättande av ett högre allmänt läroverk för gossar och flickor i Bromma. Till stöd för denna hemställan har kommittén, med hänvisning till den av statistiska kontoret verkställda utredningen, anfört följande.

Statistiska kontorets utredning visar enligt kommitténs uppfattning, att det lokala behovet av ett läroverk, avsett särskilt för elever från Bromma träd-

¹⁾ Angående antalet elever i nya elementarskolan samt dessas hemort och bostad i Stockholm, se Tab. 8.

Tab. 8. Översikt av antalet elever vid nya elementarskolan fördelade efter hemort och bostad, höstterminen 1929.

	Elever med hemort i Stockholm boende å (1)								Elever med hemort utom Stockholm boende å (1)				Samt- liga elever
	Normalm	Södermalm	Östermalm	Kungshol- men	Staden inom broarna	Brännkyrka	Bromma	Summa	Norra för- städerna	Södra för- städerna	Övriga Sverige	Summa	
Realstadiet . .	107	6	92	32	1	—	12	250	27	2	—	29	279
Gymnasie- stadiet . .	74	2	49	16	—	1	10	152	12	4	—	16	168
Summa	181	8	141	48	1	1	22	402	39	6	—	45	447

gårdsstäder, är påtagligt. Kommittén skulle kunna inskränka sig till att hänvisa till denna utrednings resultat såsom tillräckligt motiverande på denna punkt, men har dock velat utöver vad kontoret anfört meddela några synpunkter, som ytterligare styrka den uppfattning, varåt kontoret givit uttryck. De sifferuppgifter, som kommittén i det följande stöder sig på, äro samtliga hämtade ur kontorets utredning.

Folkmängden i Bromma har under sist redovisade period, 1 januari 1921 —1 januari 1930, ökat från 9,940 till 22,922 personer och dess procentuella andel i Stockholms hela folkmängd har vuxit från 2,4 procent till 4,7 procent (Tab. 6). Även under föregående redovisade perioder har såväl folkmängden i Bromma som dess procentdel i hela stadens folkmängd befunnit sig i jämn stegring. Det finnes ingen anledning förutsätta annat, än att denna utveckling under avsevärd tid framåt skall fortsätta. Det behov av högre skolundervisning för ungdomen i Bromma, vilket redan nu föreligger, kommer därför att med all sannolikhet i framtiden än ytterligare accentueras.

I Stockholms statliga, kommunala och enskilda realskolor och gymnasier undervisades höstterminen 1929 inalles 751 elever med hem i Bromma (statistiska kontorets Tab. 7). Denna siffra, som på grund av vissa redovisningsskäl sannolikt är något för låg, innebär, att av Bromma befolkning vid samma tidpunkt, 22,922 personer, 3,3 procent undervisades i högre skolor. Motsvarande procenttal för Stockholms övriga delar var 3,0¹. En jämförelse mellan dessa båda procenttal visar, att lärjungefrekvensen från Bromma är något starkare än från andra stadsdelar. Procenttalen bestyrka jämväl det kända förhållandet, att till Bromma överflyttat särskilt familjer med barn i skolåldern och tillika med förmåga och vilja att låta barnen deltaga i högre skolors undervisning. Samma förhållanden indicera även följande procenttal. Medan Bromma befolkning utgör 4,7 procent av Stockholms hela folkmängd, utgör elevantalet från Bromma 5,2 procent av hela elevantalet i Stockholms läroverk av olika slag. Nu anförda siffror påvisa, att ordnandet av läroverksundervisning i Bromma är motiverat.

Övergår man härefter att granska de absoluta talen för lärjungefrekvensen från Bromma, finner man bland annat följande. Av de 751 Brommaelever,

¹) Beträffande denna siffra må för övrigt observeras, att ett icke oväsentligt antal barn, hemmahörande utom Stockholm, undervisas i högre skolor i den inre staden.

som höstterminen 1929 undervisades i realskolor och gymnasier, tillhörde 656 realskolan och 95 gymnasiet. Lärjungefrekvensen i realskolan är anmärkningsvärt stark. I förhållande till Bromma folkmängd vid 1930 års början utgöra nämligen eleverna å realskolstadiet 2,9 procent, medan i övriga stadsdelar motsvarande procenttal är 2,5. Påfallande är vidare den starka övervikten för realskolan över gymnasiet. Gymnasiets elevantal utgjorde 12,6 procent av hela elevantalet, under det att för Stockholm i dess helhet motsvarande procenttal var 17,4. Man skulle härav möjligen vilja draga den slutsatsen, att behovet av gymnasium i Bromma icke är lika påtagligt som behovet av realskola. En sådan slutsats torde emellertid vara förhastad. Den starka övervikten för realskolan beror givetvis därpå, att det i stor utsträckning varit unga familjer, som bosatt sig i Bromma trädgårdsstäder, varför barnen i allmänhet ännu icke hunnit upp i gymnasieåldern. I den mån så blir förhållandet, kommer naturligtvis även å gymnasiet lärjungefrekvensen från Bromma att bli normal. Den starka tillströmningen till realskolstadiet gör det till och med troligt, att lärjungefrekvensen å gymnasiet för framtiden i denna stadsdel skall bli något starkare än för staden i dess helhet. Farhågor för en svag lärjungefrekvens å ett gymnasium, förlagt till Bromma, synas enligt kommitténs mening icke vara motiverade. För att en fullt tillfredsställande lösning av läroverksfrågan i Bromma skall vinnas synes därför ett högre allmänt läroverk, d. v. s. ett läroverk med såväl realskola som gymnasium, där böra inrättas. En utbyggnad av kommunala mellanskolan i Alvik med parallellavdelningar skulle därför icke giva en slutgiltig lösning av frågan om högre skolundervisning Bromma trädgårdsstäder.

Av det sammanlagda elevantalet från Bromma, 751 elever, undervisades 274 i statliga läroanstalter (Tab. 7). Det största antalet Brommaelever eller 143 åtnjöto undervisning i det närmast liggande läroverket, högre allmänna läroverket å Kungsholmen. De 131 återstående Brommaeleverna voro fördelade på samtliga övriga statsläroverk i den inre staden. Detta förhållande, som ur lokal synpunkt är ägnat att förvåna, beror tydligen i regeln därpå, att eleverna tillhört ett visst läroverk redan vid familjens utflyttning till Bromma och föredragit att stanna kvar vid sitt gamla läroverk hellre än att flytta till ett närmare beläget. Det är att förutsätta, att samma synpunkter till en del skola göra sig gällande beträffande val av läroverk, om och när ett läroverk kommit till stånd i Bromma. En omedelbar överflyttning av samtliga Brommaelever från nuvarande Stockholmsläroverken till ett läroverk, förlagt i Bromma, är därför med all sannolikhet ej att vänta och vore ej heller praktiskt möjlig.

Inledningsvis har kommittén framhållit, att den anslutit sig till statistiska kontorets uppfattning därom, att behovet av ett läroverk i Bromma är påtagligt. Kommittén anser sig här hava påvisat ytterligare några förhållanden, som stödja denna uppfattning. Kommittén vill även framhålla, att utvecklingen inom trädgårdsstäderna i Bromma möjliggjorts genom stadens aktiva medverkan, och att staden städse visat sig behjärta den i trädgårdsstäderna växande befolkningens behov av skolor. Sålunda hava folkskolor där inrättats, en linje av norra kommunala mellanskolan har förlagts till Alvik, och stadens accepterande av gymnasiet vid läroverket å Kungsholmen betingades starkt av hänsynen till blivande elever från Bromma. I vad dessa stadens åtgärder avse den högre skolundervisningen få de dock numera, då befolkningssiffran i Bromma vuxit till den storlek den nu har och kan för-

väntas ytterligare starkt tillväxa, anses såsom icke tillräckliga. Därjämte torde böra påpekas, att genom exploateringen av Kristinebergsområdet, som fullt utbyggt beräknas rymma en befolkning av 25,000 personer, en starkare lärjungefrekvens vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen uppstår. Detta läroverk bör därför för framtiden betraktas huvudsakligen såsom ett läroverk för Kungsholmen med Kristineberg och torde icke kunna komma att upptaga elever från Bromma i den utsträckning, som tidigare förutsatts. Ett utbyggande av stadens skolorganisation i Bromma med ett läroverk bör därför betraktas såsom ett av nya förhållanden betingat fullföljande av stadens omvårdnad om trädgårdsstäderna.

I sitt utlåtande har statistiska kontoret framhållit, att nativitetsnedgången och den därav framkallade nedgångstendensen i barnantalet för staden i dess helhet i och för sig äro ägnade att framkalla betänkligheter mot ett vidgande av den bestående skolorganisationens ram. Häri kan kommittén för sin del instämma. Dessa betänkligheter torde dock icke ha betydelse beträffande kommitténs hemställan om förläggande av ett läroverk i Bromma. Frågan om ett läroverk i denna del av staden har nämligen icke uppkommit som ett krav på vidgande av läroverksorganisationens omfattning utan är fastmera en fråga om ändamålsenlig förläggning av läroverken ur rent lokal synpunkt.

Till belysande av denna förlägningsfråga anser sig kommittén böra framhålla följande. Inom stadens centrala delar har under de senaste decennierna folkmängden till följd av citybildningen gått starkt tillbaka, en utveckling, som uppenbarligen torde bliva alltmer accentuerad. Folkmängden återigen i stadens perifera delar har starkt ökats, dels till följd av befolkningens utflyttning från de centrala delarna, dels ock till följd av direkt nyinflyttning till stadens yttre delar. Särskilt har stadens starka utveckling gått i västlig riktning och icke minst mot Bromma.

Detta har medfört, att de allmänna läroverkens lokala placering, som baserar sig på äldre tiders befolkningsfördelning inom staden, blivit mindre ändamålsenlig. Olägenheterna härav hava på sistone blivit starkt utpräglade, särskilt genom stadens ovanberörda kraftiga utveckling västerut, innefattande icke blott en avsevärd befolkningsökning i dessa delar av staden utan även lokalisering därstädes av en befolkning, bestående företrädesvis av barnrika familjer.

Enligt kommitténs uppfattning synes en anpassning av de allmänna läroverkens förläggning med hänsyn till befolkningsförskjutningarna inom staden böra äga rum. Det är som ett led i denna nödvändiga anpassning, som kommittén hemställer om förläggande av ett läroverk till Bromma.

De betänkligheter mot ett vidgande av den bestående skolorganisationens ram, som ett Brommaläroverk kan framkalla och som kommittén ovan berört, synas kommittén snarast böra föranleda, att det spörsmålet upptages, huruvida något av läroverken i stadens centrala delar — där folkmängden och alldeles särskilt barnantalet går tillbaka — bör förflyttas eller nedläggas.

Stadskollegiet har redan tidigare i sitt yttrande (utl. 3/1929) angående inrättande av ett nytt högre allmänt läroverk å Kungsholmen berört denna fråga i den form, att spörsmålet om nya elementarskolans nedläggande eller förflyttning framfördes.

Denna fråga får i samband med det här föreliggande förslaget om ett Brommaläroverk en aktualisering. Elevantalet har vid nya elementarskolan under de senare åren avsevärt nedgått. Om ock vissa skolorganisatoriska

åtgärder kunna anföras som förklaring till denna kraftiga nedgång, torde den dock även vara framkallad av skolans läge i ett område, som under de senare åren undergått en utpräglad citybildning.

Även bristfälligheten i denna skolas lokala utrustning torde tala för att frågan om förflyttning eller ett eventuellt nedläggande av ett läroverk inom stadens centrala delar bör i första rummet gälla nya elementarskolan.

Då byggnadskyldigheten för denna skola icke åligger staden utan staten och skolan såsom provskola och lyceum delvis har en annan karaktär än de andra läroverken i huvudstaden, så har kommittén icke ansett sig varken kunna eller böra göra en framställning om skolans förflyttning men har likväl icke kunnat underlåta att i detta sammanhang beröra denna fråga.

Det har visserligen, med hänsyn till vad ovan sagts, stått klart för kommittén att en förflyttning eller avveckling av nya elementarskolan förr eller senare kommer att ske, men tidpunkten för en dylik åtgärd är svårare att nu beräkna.

Den blivande exploateringen av Ladugårdsgärde kommer otvivelaktigt att medföra en belastning av läroverken i den inre staden. Härför torde med all sannolikhet krävas åtminstone en realskola, närmast avsedd för de östra stadsdelarna. Dessa nya krav synas ej kunna tillfredsställas vid ett bibehållande av nya elementarskolan på dess nuvarande plats. Förhållandet torde emellertid, särskilt med hänsyn till att redan nu ett betydande antal av nya elementarskolans elever äro bosatta å Östermalm, komma att inverka på frågan om tidpunkten för denna skolas eventuella nedläggande.

Ytterligare ett moment, som icke saknar betydelse i detta sammanhang, torde här förtjäna anföras. På grund av den relativt starka födelsefrekvensen i Stockholm åren 1920 och 1921 kommer sannolikt, såsom statistiska kontoret framhåller, ett starkt om ock temporärt ökat tillopp av elever till de allmänna läroverken att inställa sig åren 1931 och 1932, ett förhållande, som sannolikt sedermera under en följd av år torde göra sig märkbart i form av ett ökat antal elever på real- och gymnasiestadiet. Ett närmare överblickande av dessa förhållanden — vilket för närvarande icke låter sig göra — är uppenbarligen av betydelse för ett definitivt ställningstagande till den lämpliga tidpunkten för eventuella åtgärder beträffande nya elementarskolan.

I detta sammanhang torde även böra påpekas, att på grund av övergångs-anordningarna vid skolreformens genomförande möjligheterna till inträde i realskolan under de tre sista åren varit vidgade. Då från och med höstterminen 1931 sådan utökning av begynnelseplatserna i realskolan icke mera förefinnes, försvåras givetvis tillträdet till densamma, och i jämförelse med vad som varit fallet under de sista åren torde då ett större antal godkända inträdessökande komma att förvägras plats i första klasserna, därest dessa avdelningar ej utökats till antalet. Även detta förhållande synes kommittén böra tagas i beaktande i samband med frågan om nya elementarskolan.

Beträffande organisationen av det föreslagna läroverket i Bromma får kommittén anförä följande. Antalet elever från Bromma i högre skolor fördelar sig ungefär jämnt på gossar och flickor (höstterminen 1929 348 gossar och 403 flickor). För enbart statsläroverkens vidkommande blir förhållandet ett annat (261 gossar och 13 flickor), men detta beror givetvis därpå, att platser endast en kort tid varit tillgängliga för flickor i statens läroverk. Med hänsyn emellertid till ovan anförda siffror för samtliga elever från

Bromma bör ett läroverk för Bromma ungdom lämpligen organiseras som samläroverk. Det bör omfatta realskola, minst tvåparallellig, samt latin- och realgymnasium.

Beträffande tidpunkten för läroverkets upprättande anser kommittén, att en första årsklass av såväl realskolan som gymnasiet bör komma till stånd redan höstterminen 1932. Då en särskild byggnad för läroverket till denna tidpunkt icke kan vara uppförd, måste läroverket under första, eventuellt andra året inrymmas i provisoriska lokaler.

För övriga läroverk inom staden — utom nya elementarskolan — har staden åtagit sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor. Givetvis bör staden förklara sig villig ikläda sig samma förpliktelser för Brommaläroverket som för övriga läroverk inom staden.

I yttrande den 27 november 1931 har folkskoledirektionen livligt tillstyrkt gymnasiekommitténs hemställan samt till stöd härför anfört i huvudsak följande.

Den av statistiska kontoret och gymnasiekommittén i ärendet verkställda utredningen synes folkskoledirektionen klart ådagalägga, att trängande behov föreligger av ett högre allmänt läroverk i Bromma. I detta avseende vill direktionen för egen del särskilt framhålla, att antalet gossar och flickor från Bromma, som besöka högre skolor i den inre egentliga staden, redan nu är tillräckligt stort för att fylla ett läroverk. Härtill kommer, att den alltjämt fortgående inflyttningen till Bromma i förening med den omständigheten, att särskilt barnrika familjer söka sig bostad där, bestämt talar för att elevantalet i ett blivande högre läroverk i Bromma kommer att snabbt växa och redan vid läroverkets tillkomst torde komma att vida överstiga det antal Brommabarn, som för närvarande åtnjuter undervisning vid högre skolor. Särskilt torde denna utveckling komma att göra sig gällande i fråga om gymnasiet, sedan de för närvarande talrika yngre årgångarna kommit upp i gymnasieåldern.

*Folkskoledirektionen
den 27 nov.
1931.*

I fråga om organisationen anser folkskoledirektionen lika med gymnasiekommittén självfallet, att läroverket bör anordnas såsom samskola. Med hänsyn till det påräknade stora elevantalet anser direktionen vidare nödvändigt, att läroverket redan från början organiseras med minst två linjer såväl å realskolstadiet som i gymnasiet.

Med hänvisning till det sålunda anförda hemställde stadskollegiet i likhet med gymnasiekommittén och folkskoledirektionen att stadsfullmäktige måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om upprättande i Bromma av ett högre allmänt läroverk för gossar och flickor.

I enlighet med denna stadskollegiets hemställan hava stadsfullmäktige enligt beslut den 25 januari 1932 hos Kungl. Maj:t gjort framställning om upprättande i Bromma av ett högre allmänt läroverk för gossar och flickor.

Stadsfullmäktige.

På grund av remiss har skolöverstyrelsen den 29 februari 1932 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört följande.

Skolöversty-
relsen
20/2 1932.

Överstyrelsen vill i första hand hänvisa till de av Stockholms stads statistiska kontor och den s. k. gymnasiekommittén gjorda utredningarna, vilka, ehuru de endast sträcka sig till utgången av år 1929, särskilt beträffande befolkningsförhållandena torde ge erforderlig ledning för ett bedömande av den föreliggande frågan. För egen del vill överstyrelsen närmast på vissa punkter komplettera de gjorda undersökningarna beträffande behovet av ett högre allmänt läroverk i Bromma, särskilt sådant detta för närvarande framträder i lärjungetillströmningen till läroverken i Stockholm samt beträffande det föreslagna läroverkets organisation och statsverkets kostnader för dess upprättande.

Då det till en början gäller att bedöma frågan, i vad mån behov kan anses föreligga av ett till Bromma förlagt allmänt läroverk, synes först och främst böra beaktas den mycket snabba och starka befolkningsökning, som under det sista decenniet kännetecknat samhället. I genomsnitt har folkmängden stigit med icke mindre än två à tre tusen personer årligen. Från att den 1 januari 1921 hava utgjort allenast 9,940 hade befolkningen den 1 januari 1930 ökats till 22,922 personer och utgjorde vid senaste årsskiftet 27,040. Bromma församlings folkmängd är alltså lika stor som de större svenska läroverkssamhällenas, och överstyrelsen vill till jämförelse nämna Uppsala med 28,897, Linköping med 29,845 och Västerås med 30,378 invånare. Det finnes all anledning antaga, att denna ökning under de närmaste åren kommer att fortfara, då utflyttningen av familjer från det inre Stockholm till Bromma alltjämt pågår i oförminskad omfattning och då stora områden inom samhället — Nockeby, Stora Ångby, Stora Mossen, Timmermansordens område vid Nockebybro m. fl. — äro avsedda att ytterligare och inom en nära framtid tagas i anspråk för bebyggelse. Härvid förtjänar även att märkas, vad som redan av statistiska kontoret och gymnasiekommittén blivit framhållet, att det framförallt är barnrika familjer, som med tanke på de hygieniska fördelar, vilka därigenom kunna beredas de uppväxande barnen, söka sig ut till trädgårdsstäderna med deras enfamiljshus som vanligaste bostadsform och deras större möjligheter till friluftsvistelse. Det är i allmänhet också familjer i sådan ekonomisk ställning, att de kunna förväntas i jämförelsevis stor utsträckning önska förskaffa sina barn högre utbildning och därvid bereda dem tillfälle att avlägga real- eller studentexamen. Detta framgår även av det av gymnasiekommittén påpekade förhållandet, att medan Bromma befolkning år 1929 utgjorde 4,7 procent av Stockholms hela folkmängd, antalet elever från Bromma vid läroverk av olika slag under höstterminen samma år utgjorde 5,2 procent av elevantalet i Stockholms samtliga läroverk. Sedan dess har procenten säkerligen stigit ytterligare. Det synes under sådana förhållanden i hög grad önskvärt, att, därest antalet i Bromma boende barn, som önska högre undervisning, är tillräckligt stort för att motivera särskild sådan undervisning, möjligheter härför beredas inom själva samhället, så att barnen icke behöva underkasta sig de nuvarande långa och tröttande resorna och andra därmed förknippade olägenheter, varigenom de avsedda hygieniska fördelarna av en utflyttning till trädgårdsstäderna gå mer eller mindre fullständigt förlorade.

Överstyrelsen har företagit en undersökning av det antal i Bromma boende barn, som innevarande läsår åtnjuta undervisning å olika stadier i högre läroanstalter i själva Stockholm. Det har framgått av denna undersökning, att i de nio statliga läroverken i Stockholm, med deras sammanlagda lärjungantal av 5,482 (höstterminen 1931) 370, utgörande 6,75 pro-

cent av samtliga, äro hemmahörande i Bromma. Samtidigt finnas i gymnasiet av högre goss- och samskolor och högre flickskolor i Stockholm 46 och å realskolestadiet av enskilda läroverk, inklusive högre lärarinneseminariets realskola 60¹⁾ lärjungar av ifrågavarande kategori, tillsammans med de statliga läroverkens sålunda 476 *lärjungar*, därav 70 flickor. Detta motsvarar i stort sett lärjungesiffran i något av de större landsortsläroverken. På flickskolestadiet i enskilda läroverk i Stockholm finner man sammanlagt 259 flickor, som ha sina hem i Bromma. De anförda siffrorna visa även, huru hastigt behovet av ett särskilt läroverk för Bromma ökas, då enligt de av statistiska kontoret anförda uppgifterna *höstterminen 1929 598 elever från Bromma*, därav 310 gossar och 288 flickor undervisades i allmänna eller enskilda läroverk i den inre staden, medan sagda totalantal *innevarande läsår* utgör ($476 + 259 =$) 735, därav 406 gossar och 329 flickor.²⁾ Att antalet flickor ökats i mindre omfattning än antalet gossar torde sammanhånga med det förhållandet, att en enskild flickskola i Äppelviken under tiden hunnit utbildas till att omfatta ett större antal klasser, varför lärjungantalet i denna skola under den åsyftade tiden ökats från 66 till 91.

I ovanstående översikt över det antal barn från Bromma, som för närvarande söker utbildning i högre läroanstalter, har överstyrelsen icke medtagit den hithörande i norra kommunala mellanskolan gående lärjungegruppen, vilken innevarande år utgör 133, därav 111 placerade i skolans filial i Alvik. Ett motsvarande antal lärjungar torde nämligen kunna beräknas komma att fortfarande söka sig in i den för dem välbelägna och ekonomiskt fördelaktigare kommunala mellanskolan, även om enstaka av de lärjungar, som för närvarande tillhöra denna skola, skulle ha föredragit ett för dem ännu mera välbeläget statligt läroverk i Bromma. Endast i den mån till inträde i den kommunala mellanskolan godkända barn från Bromma bliva avvisade på grund av platsbrist, synes man därför lämpligen böra i detta sammanhang taga hänsyn jämväl till denna lärjungegrupp. Under de båda sista åren har det nämligen inträffat, att vissa sålunda till inträde godkända barn blivit avvisade, nämligen år 1930 9 och år 1931 18 lärjungar, och det synes icke uteslutet, att åtminstone några bland dem skulle ha sökt och vunnit inträde vid ett statligt läroverk, därest ett sådant funnits i Bromma.

Av de ovan nämnda 370 i Bromma boende eleverna vid statens läroverk i Stockholm kommer den största kontingenten eller 224 på högre allmänna läroverket å Kungsholmen. En närmare granskning av ifrågavarande lärjungars fördelning på olika stadier ådagalägger bland annat, att första och andra klasserna av den femåriga realskolan uppvisa vardera 44 hithörande lärjungar. I de båda senast tillkomna årsgrupperna finnas alltså vid ett enda läroverk avsevärt fler lärjungar från Bromma än som kunna placeras i en klassavdelning. Sammanräknas siffrorna för samtliga statsläroverk med hopslagning av de klasser, som representera samma årsklass, t. ex. 3⁴, 4⁵ och 5⁶, erhålles för realskolestadiets olika klasser följande siffror:

klass 1 ⁵ :	60 lärjungar
» 2 ⁵ (3 ⁶ , 1 ⁴):	75 »
» 3 ⁵ (4 ⁶ , 2 ⁴):	60 »
» 4 ⁵ (5 ⁶ , 3 ⁴):	56 »
» 6:	25 »

¹⁾ Av dessa torde dock måhända ett 10-tal snarare böra föras till flickskolekategorien.

²⁾ I statistiska kontorets siffra — i motsats mot den av överstyrelsen anförda — torde dessutom ingå elever i skolor, som icke stå under skolöverstyrelsens inseeende.

Enbart de i statsläroverken i Stockholm gående lärjungarna från Bromma utgöra alltså ett tillräckligt stort antal för att ungefär fylla två avdelningar i en femårig realskolas fyra lägsta klasser och en avdelning i högsta klassen.

Överstyrelsen finner det anförda siffermaterialet hava ådagalagt, att ett omedelbart behov av möjligheter till realskolutbildning inom Bromma samhälle föreligger. Men samma material visar enligt överstyrelsens uppfattning med bestämdhet, att behov av gymnasium likaledes föreligger. Till det fyraåriga gymnasiet sker övergång från näst högsta klassen av (den fyra- eller femåriga) realskolan, och då denna klass redan vid de nuvarande allmänna läroverken i Stockholm uppvisar ett hithörande lärjungantal av 56, synes ingen tvekan behöva råda, att första ringen av ett gymnasium i Bromma redan nästkommande läsår skall bli väl besatt. Men i fråga om gymnasiet måste dessutom hänsyn tagas dels till norra kommunala mellanskolan, vars Alviksavdelning i klass 3⁴ utgör 25 och i klass 4⁴ 21 lärjungar, dels sannolikt också till nuvarande högre folkskolan i Spånga vars ombildning till kommunal mellanskola överstyrelsen tillstyrkt i yttrande den 7 sistlidne januari. Huruvida behovet närmast kan anses peka på ett fyraårigt eller treårigt gymnasium, är därvid en annan fråga, till vilken överstyrelsen nedan återkommer i annat sammanhang.

Det är emellertid icke blott med hänsyn till förhållandena för den i Bromma hemmahörande ungdomen, som nya och bättre möjligheter till förvärvande av läroverksutbildning äro av behovet påkallade. Jämväl med hänsyn till förhållandena vid huvudstadens övriga läroverk och särskilt vid det läroverk, där flertalet av ifrågavarande barn för närvarande erhåller skolundervisning, kommer ett behov av avlastning att göra sig gällande i undan för undan ökad utsträckning. Lärjungeområdet för högre allmänna läroverket å Kungsholmen har nämligen under sista året erhållit synnerligen starka befolkningstillskott genom bebyggandet av nya stora kvarter på Kungsholmen, och när Kristinebergs- och Fredhällsområdena, vilkas bebyggelse redan påbörjats och fortskridit ganska långt, bli fullt utbyggda, torde inom dessa sistnämnda områden ett nytt befolkningstillskott på mellan tjugu och och trettio tusen personer hava tillförts denna stadsdel. Sedan den s. k. Västerbron blivit färdigbyggd, uppnås även bekväm förbindelse mellan Södermalm och Kungsholmen, varvid Kungsholmens läroverk torde bli det mest välbelägna för vissa områden av Södermalm. Det vore önskvärt, att högre allmänna läroverket å Kungsholmen kunde i någon mån betjäna dessa områden på Södermalm, alldenstund utrymmet i de inom denna sistnämnda stadsdel belägna läroverken icke blott är till det yttersta utnyttjat utan även redan visat sig otillräckligt.

Därest en undersökning göres av förhållandena vid läroverken i Stockholm i dess helhet, visar det sig likaledes, att den år 1927 uppgjorda organisationsplanen redan blivit sprängd och att den nuvarande läroverksorganisationen sålunda är för snäv. Innevarande läsår hava nämligen upprättats *fem tillfälliga parallellavdelningar av första klassen av den femåriga realskolan*, och icke desto mindre blevo *84 godkända inträdessökande avvisade av brist på utrymme*. Av *gymnasiet* hava likaledes upprättats *extra avdelningar* till ett antal av *två*, varvid *32 till inträde å gymnasiet berättigade lärjungar måste avvisas* samt 5, för att erhålla placering, måst välja annan linje än den önskade. Att någon minskning i tillströmningen nästkommande läsår skulle inträda, finnes icke för närvarande anledning att antaga; tvärtom måste för gymnasiets del räknas med en betydande ökning. Där-

vid visar det sig emellertid, att, enligt vad överstyrelsen inhämtat, det icke torde bli möjligt, att vad realskolan beträffar med till buds stående lokalutrymmen upprätta mer än *tre möjligen fyra tillfälliga parallellavdelningar* av klass 1⁵, och i fortsättningen är det ovisst, huruvida ens så många kunna erhålla erforderliga utrymmen, detta beroende därpå, att de tillfälliga parallellavdelningar, som redan blivit inrättade och nästa år komma att inrättas, måste utbyggas successivt genom följande klasser. Med den starka befolkningsväxt, som kännetecknat Stockholm under de senaste åren och varigenom folkmängden vuxit från 465,000 år 1928 eller det år, då den nya läroverksorganisationen började tillämpas, till omkring 513,000 vid senaste årsskiftet, alltså med omkring 50,000 personer, är ju en sådan utveckling också vad man a priori kunnat vänta. Därtill kommer, att åren 1920 och 1921 uppvisa ett något högre födelsetal än föregående och efterföljande år, varigenom ökningen i tillströmningen för närvarande måhända blivit särskilt stark. Dock har det visat sig, såsom också framgår av statistiska kontorets utredning i föreliggande fråga, att en sänkning i födelsesiffrorna jämförelsevis obetydligt påverkar tillströmningen till läroverken — varemot den givetvis i hög grad påverkar lärjungenumerären i folkskolorna — vilket torde ha sin grund i det förhållandet, att med ett minskat barnantal i de enskilda familjerna följa bättre ekonomiska förutsättningar att bereda barnen tillfälle till högre utbildning, varvid man åtminstone försöker möjliggöra avläggandet av realskolexamen. Då man därjämte tar i betraktande, att den kvinnliga ungdomen i Stockholm för närvarande har ojämförligt mindre möjligheter att erhålla utbildning i statliga läroanstalter av läroverkstyp än i andra samhällen, men att, sedan de förberedande klasserna vid de enskilda läroverken betydligt kommit att minskas i omfattning, en stark efterfrågan på platser i de statliga läroverken från den kvinnliga ungdomens sida kan beräknas komma att göra sig gällande, finner överstyrelsen det sannolikt, att den starka tillströmningen till läroverk, som för närvarande råder, kommer att i det stora hela fortfa ra även under de närmaste åren.

Vad överstyrelsen här anfört gäller emellertid, såsom redan framhållits, icke endast realskolan utan jämväl gymnasiet. Överstyrelsen tillåter sig med avseende på tillströmningen till gymnasiet särskilt meddela, att, enligt en från rektorerna vid de allmänna läroverken i Stockholm till överstyrelsen i januari i år inkommen skrivelse, så många lärjungar i näst högsta klassen av realskolan vid sagda läroverk redan preliminärt tillkännagivit sin önskan att nästa hösttermin vinna inträde i första ringen av det fyraåriga gymnasiet (latin- och real-), att, därest inga extra parallellavdelningar bliva inrättade, omkring 200 lärjungar måste avvisas. Visserligen torde en del av ifrågavarande lärjungar icke vid läsårets slut vinna flyttning till gymnasiet, men rektorerna beräkna, att antalet kvarsittare motväges av från de kommunala mellanskolorna och andra läroanstalter tillströmmande lärjungar, varför de anse den ifrågavarande siffran väsentligen hållbar. Enligt vad överstyrelsen inhämtat torde det vid de ifrågavarande läroverken finnas utrymmen för tre extra gymnasieavdelningar, motsvarande 90 lärjungar, men därest icke helt nya möjligheter komma till stånd, skulle alltså fortfarande ett betydande antal få lov att avvisas.

Överstyrelsen finner det sålunda ådagalagt ej mindre, att ett påtagligt och omedelbart behov föreligger för Brommas vidkommande att erhålla ett särskilt högre allmänt läroverk än jämväl, att den nuvarande läroverksor-

ganisationen för Stockholm är i sin helhet i behov av vidgning. Den tanken har framförts, att samtidigt med upprättande av ett nytt läroverk i Bromma i stället skulle nedläggas något av läroverken i det inre Stockholm, närmast nya elementarskolan. Överstyrelsen är icke beredd att för närvarande taga ståndpunkt till denna fråga, som enligt överstyrelsens uppfattning och enligt vad ovanstående utredning torde få anses ådagalägga, icke behöver lösas i nu förevarande sammanhang. Överstyrelsen vill emellertid erinra om, att frågan om nya elementarskolan under alla förhållanden måste i en nära framtid upptagas till förnyad prövning, alldenstund läroverkets lokalförhållanden för närvarande äro i hög grad otillfredsställande och läroverkets nuvarande organisation uppenbarligen icke motsvarar det föreliggande behovet av utbildningsmöjligheter. Som överstyrelsen nedan kommer att framhålla, torde behovet av ordinarie lärare vid ett eventuellt nytt läroverk i Bromma under detta och följande år kunna väsentligen tillgodoses genom överflyttande av tills vidare vid nya elementarskolan vakansatta tjänster från detta sistnämnda läroverk till det nya läroverket, och skulle frågan om ett nedläggande eller ombildande i någon form av nya elementarskolan om något år aktualiseras, underlättas härigenom i viss mån avgörandet av denna senare fråga.

Överstyrelsen övergår så till frågan om den *organisation*, som synes böra i första rummet komma i fråga för ett nytt läroverk i Bromma. Till en början vill överstyrelsen därvid, i anslutning till Stockholms stadsfullmäktiges hemställan, framhålla önskvärdheten för att icke säga nödvändigheten av att den nya läroanstalten erhåller karaktär av *samläroverk*. Den kvinnliga ungdomens utbildning vid statliga läroverk kan, såsom redan framhållits, icke anses tillräckligt tillgodosedd för Stockholms vidkommande med ett enda flickläroverk jämte ett samgymnasium, och det synes för den skull vara ett lämpligt tillfälle att i detta sammanhang jämväl möta det berörda behovet genom att göra det nya läroverket tillgängligt även för kvinnliga lärjungar.

Beträffande *realskolans organisation* synes det föreliggande behovet med all tydlighet framgå av vad redan blivit anfört och av de siffror, som framgått ur den av överstyrelsen verkställda utredningen. Denna har nämligen givit vid handen, att i realskolor av allmänna läroverk i Stockholm befinna sig lärjungar från Bromma till ett antal, som motsvarar i det närmaste två fulla avdelningar av den femåriga realskolan. Att tillströmningen kan tänkas bli ytterligare ökad i fortsättningen, torde också framgå av det ovan anförda. Överstyrelsen finner det därför önskvärt, att en femårig realskolinje med två serier avdelningar inrättas, varvid frågan om dubblering av avslutningsklassen blir beroende på det sätt, varpå frågan om gymnasiets organisation löses. Visserligen kunde man tänka sig, att endast en serie avdelningar nu upprättades och att ett därutöver förefintligt behov finge tillgodoses genom upprättande av tillfälliga parallellavdelningar och inom ramen av det för anställande av extra ordinarie lärare beviljade anslaget. Men i så fall uppstår bland annat den risken, att någon sådan tillfällig parallellavdelning av brist på medel tilläventyrs icke låter sig upprättas, varjämte uppstår en i hög grad olämplig proportion mellan ordinarie och extra ordinarie lärare. För att säkerställa sig i konkurrensen om platser i en på antytt sätt begränsad linje skulle de inträdessökande lärjungarna då måhända också finna nödvändigt att underkasta sig en dyrbar och tröttsam extra undervisning vid sidan av undervisningen i folkskolan, varvid de

mindre bemedlade bland lärjungarna lätt kunna komma i en oförmånlig ställning. Överstyrelsen vill för den skull föreslå, att organisationsplanen redan från början upptar *två serier avdelningar av den femåriga realskolan*.

Vad beträffar behovet av en fyraårig realskollinje, kan detta visserligen synas mindre påtagligt med hänsyn dels därtill, att förevarande skola säkerligen i mycket ringa mån kommer att mottaga lärjungar, som icke äro bosatta å orten, varför den med denna studielinje förenade förlängningen av studietiden i detta fall icke kommer att motvägas av fördelen att få så länge som möjligt kvarstanna i hemmet, dels därtill, att tillgång till fyraårig realskola redan finnes vid den jämförelsevis välbelägna norra kommunala mellanskolan. Denna sistnämnda skola upptar ej mindre än sex parallellavdelningar i varje klass, av vilka en serie avdelningar äro förlagda just till Alvik i Bromma, där i det närmaste samtliga de skolan tillhörande barnen från Bromma, eller 111 av 133, äro placerade. Emellertid vill överstyrelsen erinra om vad överstyrelsen ovan framhållit, att det icke kan anses uteslutet, att en eller annan av de lärjungar, som nu söka sig till mellanskolan, skulle trots de större kostnaderna föredra ett statligt läroverk, därest detta vore för dem ännu mera välbeläget, vartill kommer, att under de båda sista åren 9, respektive 18 till inträde i kommunala mellanskolan godkända lärjungar från Bromma icke kunnat beredas plats vid mellanskolan av brist på utrymme. Överstyrelsen finner detta utgöra ett bestämt skäl för att *jämväl en fyraårig linje upprättas vid skolan*. Men därjämte tillåter sig överstyrelsen framhålla en annan omständighet, som icke saknar betydelse i detta sammanhang. Överstyrelsen har i framställning den 25 januari 1930 med yttrande över utredning rörande allmänna läroverk för flickor framhållit såsom en brist, att provårsutbildningen uteslutande är förlagd till goss-läroverk, trots att de allmänna läroverken numera till sitt flertal äro sam-läroverk, och betonat önskvärldheten av att den praktiska lärarutbildningen kunde åtminstone i någon utsträckning förläggas till läroanstalter av sam-skolekaraktär. Då provårsutbildningen av lätt insedda skäl behöver vara förlagd till de största städerna och universitetsstäderna, torde en mycket lämplig lösning av föreliggande fråga kunna vinnas, därest det här föreslagna läroverket, när det nått erforderlig omfattning, erhåller karaktär av provårsläroverk. Beslut härom torde visserligen icke behöva eller böra fattas vid detta tillfälle — överstyrelsen har anledning att i annat sammanhang, nämligen i samband med besvarande av Kungl. Maj:ts remiss den 15 juli 1929 angående praktisk lärarkurs för blivande lärare vid de allmänna läroverken, återkomma till frågan — men överstyrelsen har icke desto mindre ansett sig böra redan nu något beröra densamma, enär den har en viss betydelse för organisationsfrågan. Därest det nämligen skulle befinnas lämpligt att förlägga provårsutbildning till det föreslagna läroverket, är det också önskvärt, att läroverkets organisation i ovan berörda avseende blir representativ för läroverken i allmänhet, och överstyrelsen finner det därför även ur denna synpunkt av värde, att jämväl en fyraårig realskollinje kommer till stånd vid läroverket.

Beträffande *gymnasiets organisation* framgår behovet icke med samma tydlighet av det av överstyrelsen förebragta siffermaterialet. Vid början av innevarande läsår blevo inträdesberättigade lärjungar avvisade både vid det fyraåriga och vid det treåriga gymnasiet. Antalet avvisade var, såsom ovan nämnts, 32, däribland 18 vid det fyraåriga och 14 vid det treåriga gymnasiet. Av de ovan omnämnda preliminära beräkningar, som rektorerna vid

de allmänna läroverken i Stockholm företagit rörande efterfrågan på gymnasieplatser vid Stockholmsläroverken för nästkommande läsår, framgår dock, att det är på det fyraåriga gymnasiet som behov av platser för närvarande framför allt kan anses föreligga. Men därtill kommer i fråga om här förevarande läroverk den viktiga omständigheten, att det närmast liggende högre allmänna läroverket, nämligen högre allmänna läroverket å Kungsholmen, är organiserat med uteslutande treårigt gymnasium på såväl latin- som reallinjen. Då man vid den vid 1927 års riksdag uppgjorda fördelningen mellan tre- och fyraåriga gymnasielinjer synes hava i icke oväsentlig mån tagit hänsyn just till geografiska faktorer av antydd art, så att närliggande läroverk berett i viss utsträckning olika anknytningsmöjligheter, talar den anförda omständigheten för en fyraårig gymnasieorganisation i förevarande fall. Det förtjänar även framhållas, att ingen fyraårig reallinje med tillträde jämväl för flickor finnes upprättad vid Stockholms läroverk, och att av de för flickor tillgängliga latinlinjerna två äro treåriga och endast en fyraårig. Även de mera interna förhållandena vid ett högre allmänt läroverk i Bromma peka enligt överstyrelsens uppfattning i riktning mot fyraårigt gymnasium. Jämväl gymnasiet vid läroverket kommer att väsentligen rekryteras av lärjungar från Bromma, i det stora flertalet fall av lärjungar från läroverkets realskola, och dessa torde oftast redan vid flyttningen från näst högsta realskolklassen ha klart för sig, huruvida de önska fortsätta å gymnasiet. Och för de från kommunala mellanskolans avdelning i Alvik kommande lärjungarna torde i allmänhet intet hinder möta för övergång från näst högsta klassen. Att det fyraåriga gymnasiet äger avgjorda pedagogiska företräden framför det treåriga, torde icke i detta sammanhang behöva särskilt framhållas. Överstyrelsen finner alltså de starkare skälen tala för en *fyraårig gymnasieorganisation i här förevarande fall*, varvid överstyrelsen jämväl vill framhålla de fördelar, som äro förbundna därmed, att övergången till gymnasiet kan ske samtidigt för de blivande latinerna och realisterna. Därest emellertid Kungl. Maj:t skulle hysa den uppfattningen, att den ena av linjerna bör göras treårig, anser överstyrelsen, att detta bör bli fallet med realgymnasiet, där de pedagogiska olägenheterna av en treårig organisation icke äro lika starkt framträdande som i fråga om latinlinjen.

Ur ekonomisk synpunkt torde det icke spela någon roll, huruvida gymnasiet organiseras såsom fyraårigt eller treårigt, alldenstund, i händelse av fyraårig organisation, realskolans avslutningsklass kommer att minskas i motsvarande mån. Med fyraårig gymnasieorganisation torde endast en avdelning av realskolans avslutningsklass vara erforderlig.

Överstyrelsen föreslår alltså, att läroverket organiseras såsom samläroverk med två serier parallellavdelningar av den femåriga och en serie avdelningar av den fyraåriga realskolan, dock med gemensam avslutningsklass, samt med fyraårigt latin- och realgymnasium.

Vad angår den ordning, i vilken läroverket bör upprättas, tillåter sig överstyrelsen föreslå, att *under första året upprättas första klassen av de båda realskolelinjerna och första ringen av gymnasiet*, varefter läroverket varje år successivt utbygges med nya klasser och ringar, tills det blivit färdigbildat, alldeles så som tidigare skett i fråga om bland annat de nyinrättade flickläroverken.

Överstyrelsen övergår så att behandla frågan om *kostnaderna* för en läroverksorganisation av angivet slag. När läroverket blivit färdigbildat, torde dessa komma att gestalta sig på i stort sett följande sätt.

I. Antal lärartimmar.

1. Realskolan.

Läroämnen	341,5
Delning av klass vid laborationer	6
	<hr/> Summa 347,5 timmar

Övningsämnena:

Teckning och välskrifning	30
Musik	18
Gymnastik	26
Slöjd för flickor	17
	<hr/> Summa 91 timmar

2. Gymnasiet:

Läroämnen:

Ring I och II	115
» III och IV	156,5
Delning av klass vid laborationer	4
	<hr/> Summa 275,5 timmar

Övningsämnena:

Teckning	16
Musik	6
Gymnastik	12
	<hr/> Summa 34 timmar

Lärartimmarna torde alltså komma att utgöra i läroämnen 623 och i övningsämnena 125. En viss minskning häri är icke utesluten, då det torde vara ovisst, exempelvis huruvida latin kommer att tillväljas på real- och kemi på latinlinjen.

II. Lärare.

1 rektor à 12 timmar	12 timmar
7 lektorer à 21 timmar	147 »
6 adjunkter à 21 timmar	126 »
6 adjunkter à 26 timmar	156 »
4 ämneslärarinnor à 26 timmar	104 »
3 extralärare à 26 timmar	78 »
	<hr/> Summa 623 timmar

1 teckningslärare	32 timmar
1 biträdande teckningslärare	14 »
1 musiklärare	24 »
1 gymnastiklärare	21 »
1 biträdande gymnastiklärare (kvinnlig)	17 »
1 lärarinna i kvinnlig slöjd	17 »
	<hr/> Summa 125 timmar

III. *Avlöningsstat.*

Rektor	kronor	7,500:—
7 lektorer à 5,800:—	»	40,600:—
12 adjunkter à 4,300:—	»	51,600:—
4 ämneslärarinnor à 2,800:—	»	11,200:—
3 extralärare à 3,300:—	»	9,900:—
Teckningsläraren	»	3,840:—
Biträdande teckningslärare à 90 kronor i timmen	»	1,260:—
Musikläraren	»	2,880:—
Gymnastikläraren	»	2,520:—
Biträdande gymnastiklärare à 85 kronor i timmen	»	1,445:—
Slöjdlärarinnor	»	1,360:—
Arvode till tillsyningslärarinnan	»	500:—
» » skolläkare	»	1,400:—
» » bibliotekarie	»	600:—
» » biträde å rektorsexpeditionen	»	800:—
Summa kronor		137,405:—

I ovanstående lönebelopp äro icke medräknade tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg i den mån sådana utgå.

De ovan anförda kostnadsberäkningarna avse emellertid, såsom nämnts, det färdigbildade läroverket. *För första verksamhetsåret* blir det antal lärartimmar, som erfordras, endast 79.5 i realskolan och 55 i gymnasiet i fråga om läroämnen samt 45 i fråga om övningsämnena. För bestridande av denna undervisning torde böra beräknas 1 rektor, 1 lektor, 1 adjunkt, 1 ämneslärarinna och 2 extralärare samt timlärare i övningsämnena. Kostnaderna för det första verksamhetsåret torde alltså kunna beräknas på följande sätt:

Rektor	kronor	7,500:—
1 lektor	»	5,800:—
1 adjunkt	»	4,300:—
1 ämneslärarinna	»	2,800:—
2 extra lärare	»	6,600:—
12 timmar teckning och välskrivning	»	1,080:—
11 timmar musik	»	990:—
8 timmar gymnastik	»	720:—
8 timmar gymnastik	»	680:—
6 timmar slöjd för flickor	»	450:—
Tillsyningslärarinna	»	200:—
Skolläkare	»	400:—
Bibliotekarie	»	150:—
Biträde å rektorsexpeditionen	»	200:—
Summa kronor		31,870:—

Vad angår sättet för förevarande ämneslärartjänsters upprättande, får överstyrelsen anförda följande.

Lektors- och adjunktstjänsterna torde böra upprättas på det sätt, att en lektors- och en adjunktstjänst vid nya elementarskolan, vilka tills vidare blivit vakanssatta eller av överstyrelsen nyligen föreslagits skola vakanssättas, lektorstjänsten med och adjunktstjänsten utan vikarie, från och med den 1 juli 1932 överflyttas från nya elementarskolan till det föreslagna

läroverket. En ämneslärarinnetjänst synes böra inrättas vid förevarande läroverk i stället för vid något av de läroverk, där överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1931 föreslagit upprättande av en ämneslärarinnebefattning från och med budgetåret 1932—1933. Genom dessa dispositioner ökas behovet av extra lärare med 2, alldenstund de nämnda lektors- och ämneslärarinnetjänsterna vid respektive läroverk då måste ersättas av extraläraryrkebefattningar, vartill kommer, att vid det nya läroverket erfordras 2 extralärare. Då överstyrelsen emellertid i sin framställning den 31 augusti 1931 angående anslag till extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1932 1933 räknat med en reserv av 10 extraläraryrkebefattningar och Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition anslutit sig till överstyrelsens beräkningar i ifrågavarande avseende, torde kostnaderna för de nämnda 4 extraläraryrketjänsterna kunna bestridas inom ramen av det begärda extraläraryrkesanslaget, även om överstyrelsen finner sannolikheten tala för att ifrågavarande anslag, därest det skall täcka jämväl det nu tillkommande behovet, kommer att befinnas mycket knappt. Skulle emellertid upprättandet av ett högre allmänt läroverk i Bromma medföra så stor minskning i tillströmningen till läroverken i det inre Stockholm, att någon av de beräknade tillfälliga parallellavdelningarna vid dessa skulle visa sig överflödiga, kan ju någon besparing här uppstå, och en dylik besparing inträder i så fall helt automatiskt. Övriga arvoden och avlöningar med nedan nämnda undantag torde likaledes få bestridas ur de anslag, som av riksdagen varda beviljade för respektive ändamål i anslutning till i statsverkspropositionen gjorda äskanden, varvid något fast arvode till skolläkaren icke torde behöva utgå under det första året, utan endast en ersättningssumma av i ett för allt 400 kronor att uttagas ur det extra förslagsanslaget till arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken. Endast beträffande avlöningen till rektor och tillsyningslärarinna synes ett nytt anslag på 7,700 kronor böra i detta sammanhang äskas av riksdagen. Därest Kungl. Maj:t icke skulle anse sig böra nu framställa begäran om särskilt anslag av förevarande art, torde det böra tagas under överbägande, om icke avlöningarna i fråga kunde för första året utgå ur besparingarna å det ordinarie reservationsanslaget, vilka torde visa sig tillräckliga för denna jämförelsevis obetydliga extra belastning.

Vid upprättande av de nya flickläroverken har riksdagen beviljat vissa *anslag till anskaffande av böcker och undervisningsmateriel m. m.*, då dessa engångskostnader ställa sig mycket betydande för läroverken, och de kassor, ur vilka ifrågavarande utgifter i vanliga fall bestridas, till en början icke äga några tillgångar och endast efter hand erhålla mera nämnvärda sådana. Sälunda har, för att anföra ett exempel, till högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm av statsmedel beviljats sammanlagt 10,000 kronor. Emellertid vill överstyrelsen erinra om att, då 1931 års riksdag beslöt ombildning av samrealskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk, ifrågavarande stad, sedan 1927 års skolsakkunniga därom väckt förslag, vilket av skolöverstyrelsen tillstyrktes, redan åtagit sig att bevilja ett engångsanslag på 5,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Överstyrelsen finner det mycket rimligt, att ett liknande förfaringssätt tillämpas även denna gång, så mycket mer som frågan om det nya läroverkets upprättande först tämligen sent kan föreläggas årets riksdag, sedan de olika anslagsbeloppen under åttonde huvudtiteln måhända redan hunnit bli fastställda. Då det här emellertid gäller nyinrättande av ett högre allmänt läroverk, torde ett större belopp än

i fråga om högre allmänna läroverket i Kristinehamn erfordras, och överstyrelsen tillåter sig föreslå, att såsom villkor för ett eventuellt beslut om ett högre allmänt läroverk i Bromma skall bland annat gälla, att staden förbinder sig att bidra till bestridande av de utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan med ett engångsanslag under första året av läroverkets verksamhet ej understigande 10,000 kronor. Det är visserligen icke uteslutet, att jämväl bidrag från statens sida kunna visa sig behövliga för ifrågavarande ändamål, men dessa bidrag torde under angiven förutsättning bliva tämligen begränsade, och i varje fall erfordras då intet särskilt sådant anslag för det första verksamhetsåret.

Överstyrelsen förutsätter tillika, att staden skall ikläda sig skyldighet att tillhandahålla erforderliga *undervisningslokaler* jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande hyresersättning, och att beslut härom å stadens myndigheters sida skall föregå Kungl. Maj:ts beslut om upprättande av ett högre allmänt läroverk.

Skolöverstyrelsen slutar med att hemställa, det Kungl. Maj:t tacktes vidtaga åtgärder för att från och med budgetåret 1932/1933 ett högre allmänt läroverk må upprättas i Bromma församling i Stockholm med den organisation och i den ordning, som ovan angivits, samt under förutsättning, att Stockholms stad förbinder sig ej mindre att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad eller hyresersättning åt läroverkets rektor än även att bevilja ett engångsanslag av minst 10,000 kronor till bestridande av utgifter, som eljest påvila läroverkets biblioteks- och materielkassa samt ljus- och vedkassa.

Vid ärendets behandling inom skolöverstyrelsen har i fråga om organisationen av realskolan vid det tilltänkta läroverket, i vad rör dess anknytning till folkskola, undervisningsrådet N. H. Hänninger gjort sig till tolk för en från överstyrelsens majoritet avvikande mening och anfört:

Då överstyrelsen för det ifrågasatta nya läroverket i Bromma föreslagit en organisation med anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, synes det mig böra erinras därom, att i tidigare fall, då läroverk nyinrättats antingen i samband med 1927 års omorganisation av det högre skolväsendet eller därefter, anknytning skett allenast till sexårig folkskola. Visserligen är jag medveten om att i föreliggande fall särskilda skäl kunna andragas för en organisation med dubbel anknytning, framför allt den omständigheten, att vid bestämmandet av läroverksorganisationen inom Stockholms stad hänsyn tagits till den kommunala mellanskolans betydande omfattning och till följd härav läroverken i övervägande utsträckning erhållit femårig realskola. Emellertid anser jag mig böra vid detta tillfälle uttala min principiella uppfattning, att utvecklingen av vårt skolväsen i organisatoriskt hänseende bör försiggå i sådan riktning, att den högre skolan uppbygges på sexårig folkskola. Den läroverksorganisation, som bestämdes år 1927, utgjorde ett steg i denna riktning, vilken jag sålunda anser böra alltjämt följas. Den förlängning av studietiden, som föranledes av den högre skolans anknytning till sexårig folkskola, synes mig böra motverkas genom vissa anordningar beträffande folkskolans undervisning. Härvidlag torde närmast böra tagas under övervägande, i vad mån en förkortning av den samlade skoltiden kan åvägabringas genom en differentiering av undervisningen inom folkskolans högre klasser.

Sedan skolöverstyrelsen genom remiss den 10 mars 1932 anbefallts att verkställa utredning angående ett ifrågasatt successivt nedläggande av statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, i omedelbar anslutning till det föreslagna upprättandet av ett högre allmänt läroverk i Bromma samt till Kungl. Maj:t inkomma med nämnda utredning jämte därå grundat förslag, har överstyrelsen nu med utlåtande den 14 mars 1932 inkommit med det sålunda infordrade förslaget.

Överstyrelsen anför:

Vad beträffar själva huvudfrågan, nämligen frågan om lämpligheten av ett nedläggande av nya elementarskolan i samband med upprättande av ett högre allmänt läroverk i Bromma, har överstyrelsen i sitt utlåtande den 29 nästlidne februari uttalat den uppfattningen, att läroverksorganisationen i Stockholm i dess helhet är i behov av vidgning för att kunna motsvara den nuvarande lärjungetillströmningen till de allmänna läroverken och att frågan om ett eventuellt nedläggande av nya elementarskolan icke behöver lösas i här förevarande sammanhang. Överstyrelsen har icke, vid den ytterligare utredning, som överstyrelsen haft att nu verkställa, funnit anledning att frångå sin sålunda uttalade mening. Överstyrelsen har emellertid fattat det överstyrelsen nu givna uppdraget så, att det gällt att undersöka, på vad sätt och i vilken ordning en eventuell avveckling av nya elementarskolan, i samband med upprättandet av ett högre allmänt läroverk i Bromma, skall kunna verkställas med hänsyn dels till undervisningen i olika klasser och klassavdelningar, dels till de vid skolan anställda lärarna. Jämväl torde därvid vissa ekonomiska förhållanden, sammanhängande med läroverkets karaktär av statlig läroanstalt i vidsträcktare mening än andra allmänna läroverk, böra bliva föremål för undersökning, i den mån hithörande frågor äro av sådan natur, att det för närvarande är möjligt eller kan anses böra tillkomma överstyrelsen att därom yttra sig.

Innan överstyrelsen går in på de angivna frågorna, anser sig överstyrelsen emellertid i korthet böra beröra vissa spörsmål av mera allmän natur.

Nya elementarskolan intar en särställning inom den svenska läroverksorganisationen genom sin *karaktär av statens provskola*. Jämlikt bestämmelsen i § 1 av det för skolan gällande reglementet — fastställt genom nådig resolution den 2 december 1905 — har nya elementarskolan utöver det för rikets allmänna läroverk angivna ändamål, »till särskild uppgift att vara ett läroverk, där ifrågasatta förändringar med avseende å undervisningen vid de allmänna läroverken samt organisationen av desamma företrädesvis må kunna på försök tillämpas». Skolan har alltså varit en läroanstalt för utprovande av nya pedagogiska metoder och tillvägagångssätt och nya organisationsformer. Särskilt under tidigare skeden av sin tillvaro har läroverket utövat en omfattande verksamhet av här antydd art, vilken varit av stor betydelse för utvecklingen på det pedagogiska området. Överstyrelsen finner det också vara av stor vikt, att pedagogisk försöksverksamhet bedrives jämväl vid de statliga läroanstalterna och att tillfälle sålunda beredes att i praktisk tillämpning få under betryggande kontroll pröva uppslag och reformförslag, som under utvecklingens gång kunna framkomma och synas beaktansvärda. Emellertid torde det icke kunna göras gällande, att det numera är nödvändigt att för vinnande av detta ändamål upprätthålla en särskild statlig läroanstalt. Pedagogiska försök hava under senare tid utförts

Skolöverstyrelsen
14/3 1932.

även vid andra statliga läroverk än nya elementarskolan, och genom tillkomsten av 1928 års läroverksstadga och undervisningsplaner hava läroverken i allmänhet medgivits större frihet vid undervisningens anordnande än tidigare varit fallit. Det kan ur vissa synpunkter ifrågasättas, om det icke rent av är lämpligare, att försök i olika avseenden göras vid olika läroverk allt efter de förutsättningar för uppgiften, som i de särskilda fallen äro tillfinnandes, än att den statliga försöksverksamheten på det pedagogiska området skall vara företrädesvis koncentrerad till ett enda läroverk. På vad sätt lämpliga försöksanordningar böra underlättas vid de allmänna läroverken torde därvid böra bliva föremål för övervägande, men överstyrelsen är övertygad om att i sådana fall, där anställande av ett visst försök befinnes önskvärt, möjlighet härtill icke skall komma att saknas.

Vad särskilt beträffar nya elementarskolan, bedrives där alltjämt pedagogisk verksamhet av här antydd art, men det torde dock icke böra förbises, att under de senaste årtiondena läroverkets organisation och undervisning knappast kunna sägas hava företett några mera väsentliga avvikelser från övriga allmänna läroverks. Med allt erkännande av det utomordentligt betydelsefulla arbete i den högre undervisningens tjänst, som av nya elementarskolan utförts under dess mer än hundraåriga tillvaro, håller överstyrelsen därför före, att ett bibehållande av läroverket icke kan anses betingat allenast med hänsyn till dess här berörda speciella uppgift av en statens pedagogiska försöksanstalt och att ett nedläggande av skolan följaktligen icke behöver föranleda någon beskärning av den pedagogiska försöksverksamheten vid de statliga läroverken i landet i det stora hela.

Frågan om ett eventuellt nedläggande av nya elementarskolan synes sålunda böra bedömas väsentligen med hänsyn till skolans *betydelse för utbildningsmöjligheterna vid allmänna läroverk i Stockholm i dess helhet*. Utöver vad överstyrelsen yttrat i sitt ovanberörda utlåtande den 29 nästlidne februari vill överstyrelsen i detta sammanhang endast anföra följande.

Nya elementarskolans betydelse inom huvudstadens läroverksorganisation torde icke vara alldeles densamma i fråga om realskolan som i fråga om gymnasiet — överstyrelsen bortser därvid helt från den lyceilinjé, som enligt nu gällande specialplan ingår i läroverkets organisation, alldenstund denna linjé icke kunnat hittills upprättas. Läroverkets *realskola* är endast fyraårig. I vad mån avvecklingen av denna kan vara förenad med några större olägenheter, är svårt att med bestämdhet avgöra med hänsyn till ovissheten beträffande den fortsatta tillströmningen till denna realskoletyp vid läroverken i Stockholm. För närvarande gå i klass 1^a vid nya elementarskolan 22 lärjungar (i klass 2^a 9), av vilka icke mer än ungefär hälften tillhör Östermalm och Norrmalm. De återstående tillhöra andra stadsdelar, t. ex. Södermalm, där goda möjligheter till denna utbildningsväg redan förefinnas (högre allmänna läroverket på Södermalm och Katarina realskola, fränsett kommunala mellanskolan), Kungsholmen eller Bromma, för vilken sistberörda lärjungegrupp möjligheter äro föreslagna i det nya läroverket. Det är alltså endast ett ganska obetydligt antal lärjungar, som genom en avveckling av nya elementarskolans realskola bliva hänvisade till längre bort belägna allmänna eller kommunala eller enskilda läroverk, och med hänsyn jämväl till lärjungefrekvensen i den nu färdigbildade fyraåriga realskolan vid högre allmänna läroverket på Södermalm — 8, 20, 16, 17 lärjungar i respektive klasserna 4, 3, 2 och 1 — förefaller det sålunda, som om olägenheterna av den ifrågasatta avvecklingen skulle ha jämförelsevis ringa

räckvidd. Däremot är tillströmningen till femårig realskola inom Stockholm, såsom framgår av vad överstyrelsen anfört i sitt yttrande den 29 februari, för närvarande så stark, att en femårig realskola vid nya elementarskolan kunde beräknas vinna stor tillslutning av lärjungar, även därest ett nytt läroverk tillkomme i Bromma, och det torde vara att förutse, att detta nya läroverk icke är tillfyllest för att tillsammans med de gamla läroverken i det inre Stockholm utom nya elementarskolan motsvara den nuvarande lärjungetillströmningen till nämnda realskolelinje i Stockholm i dess helhet.

Beträffande *gymnasiet* kan överstyrelsen icke undgå att finna, att en avveckling av nya elementarskolan åtminstone under närmaste tiden blir förenad med icke obetydliga olägenheter. I femte klassen av den sexåriga realskolan vid nya elementarskolan gå för närvarande icke mindre än 53 lärjungar, av vilka säkerligen en stor del, måhända flertalet, önska övergå till det fyraåriga latingymnasiets första ring. Då, såsom överstyrelsen framhållit i sitt tidigare yttrande, enligt preliminära beräkningar för nästa läsår ett mycket stort antal lärjungar kunna förväntas söka inträde i nämnda gymnasiering, så att, därest inga extra avdelningar därvidlag tillkomma, omkring 200 lärjungar av rektorerne vid de allmänna läroverken i Stockholm beräknats komma att avvisas vid de övriga stockholmsläroverken, blir den förbättring som inträder, därest nya elementarskolan *ersättes* med ett högre allmänt läroverk i Bromma, endast jämförelsevis obetydlig för gymnasiets vidkommande. Särskilt torde konkurrensen om platser på gymnasiet vid de högre allmänna läroverken på Norrmalm och Östermalm komma att under sådana förhållanden bliva icke obetydligt skärpt. Å andra sidan sker dock en avlastning av gymnasiet vid högre allmänna läroverket på Kungsholmen, varigenom lärjungeströmmen torde kunna i ökad utsträckning ledas till detta även för vissa delar av Norrmalm välbelägna läroverk. Och så tillvida innebär överstyrelsens förslag angående upprättande av ett högre allmänt läroverk i Bromma i varje fall en förbättring av det nuvarande läget, som överstyrelsen för detta läroverk föreslagit fyraårig såväl real- som latinlinje, medan vid nya elementarskolan endast latingymnasiet är fyraårigt.

Huru lärjungarna i nya elementarskolan innevarande läsår fördela sig på olika stadsdelar, framgår av en skrivelsen bifogad bilaga. Med ledning av denna översikt torde det vara möjligt att bilda sig en ungefärlig uppfattning om den ökade påfrestning på andra läroverk i Stockholm, som ett nedläggande av nya elementarskolan i nuvarande situation kan beräknas medföra.

Då det gäller att uppgöra en *plan för en eventuell avveckling av nya elementarskolan*, finner överstyrelsen sig till en början böra utgå därifrån, att de lärjungar, som redan påbörjat studier i nya elementarskolans realskola eller gymnasium skola äga tillfälle att där fortsätta och avsluta sina studier med real-, respektive studentexamen. Däremot torde med det undantag, som nedan säges, nya avdelningar av realskolan, respektive gymnasiet icke böra upprättas. Avvecklingen skulle alltså förlöpa parallellt med upprättandet av det nya läroverket i Bromma på så sätt, att de klasser och ringar, som för varje år komma till stånd i det nya läroverket, indragas från och med ifrågavarande år i nya elementarskolan.

En fullständig parallellism är därvidlag dock icke möjlig med hänsyn till de organisatoriska skiljaktigheterna mellan nya elementarskolan och det föreslagna samläroverket. Sålunda saknar den för det nya läroverket före-

slagna femåriga realskollinjen motsvarighet i nya elementarskolan, och för realskolans vidkommande blir det alltså endast avdelningarna av den fyraåriga realskollinjen, som komma att upprättas parallellt med avvecklingen av motsvarande klasser vid nya elementarskolan. Å andra sidan finnes, såsom redan nämnts, enligt organisationsplanen vid nya elementarskolan en latinlyceilinj, vilken emellertid av brist på lärjungar hittills icke kunnat komma till stånd. Med hänsyn till de gjorda erfarenheterna har överstyrelsen icke ansett sig kunna ifrågasätta, att någon lyceilinj skall upprättas vid det föreslagna läroverket, och överstyrelsen finner det lämpligast, att, därest ett nedläggande av nya elementarskolan skulle beslutas, någon första krets av lyceilinj icke upprättas under nästa läsår, detta framför allt på grund därav, att ett sådant upprättande skulle komma att förlänga avvecklingstiden till det dubbla mot vad som annars erfordras. Däremot håller överstyrelsen före, att det treåriga realgymnasiets första ring, vartill någon motsvarighet icke heller enligt överstyrelsens förslag skulle finnas vid högre allmänna läroverket i Bromma, bör upprättas vid nya elementarskolan nästkommande läsår. Innevarande år finnes nämligen för första gången vid läroverket en klass 6, under det att en första ring av fyraårigt realgymnasium saknas, och det synes då riktigast att betrakta första ringen av det treåriga gymnasiet såsom en fortsättning på klass 6. Även om den nuvarande klass 6 vid nya elementarskolan har ett litet antal lärjungar, är det att förvänta, att innevarande år liksom förra året till inträde å det treåriga realgymnasiet berättigade lärjungar komma att i viss utsträckning avvisas vid de övriga stockholmsläroverken, varför behov av denna avdelning otvivelaktigt kan beräknas föreligga. Någon förlängning av avvecklingsperioden medför ett inrättande av ring I³ under höstterminen 1932 icke heller. Tvärtom skulle upprättande av denna ring medföra den fördelen, att läroverket under det sista året av avvecklingen, då det eljest skulle komma att omfatta allenast en ring L IV och en klass 4⁴, bleve något fylligare och att ett rationellt utnyttjande av lärarkrafterna följaktligen skulle högst betydligt underlättas.

I och för sig skulle överstyrelsen också gärna vilja förorda ett bibehållande av första ringen av det fyraåriga latingymnasiet, då, såsom ovan framhållits, ett påtagligt behov därav kan anses föreligga. Med hänsyn till lärjungarna i avslutningsklasserna av nya elementarskolan själv är behovet av en ring L I⁴ i själva verket vida mer påtagligt än av en ring R I³. De mest omedelbara olägenheterna av ett nedläggande av nya elementarskolan skulle genom en sådan anordning också åtminstone för tillfället i någon mån neutraliseras. Frånsett den omständigheten, att den sålunda skapade vidgningen av gymnasieorganisationen emellertid endast komme att äga bestånd ett enda läsår, finner överstyrelsen den ifrågasatta anordningen vara förbunden med vissa praktiska svårigheter. Sålunda komme avvecklingen av läroverket att förlängas med ett år, och under det sista året komme endast en enda avdelning att kvarstå av läroverket. Därest Kungl. Maj:t emellertid med hänsyn till den rådande starka tillströmningen till det fyraåriga gymnasiet skulle anse sig böra föreslå denna modifikation i överstyrelsens avvecklingsplan, har överstyrelsen för sin del givetvis så långt ifrån något att däremot erinra, att överstyrelsen tvärtom skulle finna anordningen mycket önskvärd. I så fall torde man dock få tänka sig, att läroverkets avveckling icke desto mindre avslutas med läsåret 1934—1935 och att den vid detta års slut kvarstående ringen L IV finge överflyttas till ett annat läroverk.

Därest på här angivet sätt antalet klassavdelningar vid nya elementarskolan skulle ökas med en, får den nedan föreslagna planen för indragning av tjänster förskjutats i motsvarande mån. Man torde då böra räkna med, att en av de adjunktstjänster, som enligt nedanstående översikt beräknas indragna från och med nästa läsår, finge kvarstå vid skolan till slutet av avvecklingstiden.

Rörande detaljerna i avvecklingsplanen hänvisar överstyrelsen i övrigt till vissa skrivelser bifogade bilagor.

En jämförelse mellan å ena sidan det antal klassavdelningar, som enligt de nu gällande specialplanerna för nya elementarskolan är beräknat för nämnda läroverk, och å andra sidan antalet klassavdelningar vid det föreslagna läroverket i Bromma jämför de kvarstående klasserna i nya elementarskolan giver vid handen, att sagda antal sammanfaller under läsåren 1932—1934 men att därefter det senare antalet överstiger det förra, under läsåret 1934—1935 med 1, och därefter med 3. Denna siffra anger alltså den beräknade skillnaden i kapacitet mellan de båda läroverken i deras nuvarande, respektive föreslagna organisation, och den anger därmed också den mycket ringa merkostnaden för det nya läroverket. Ett tillfälligt upprättande av parallellavdelningar vid läroverken i det inre Stockholm för att täcka platsbehovet skulle för övrigt kunna borteliminera denna merkostnad. I detta sammanhang bör måhända även erinras därom, att, enligt den ursprungliga av 1927 års riksdag fastställda specialplanen för nya elementarskolan, detta läroverk var avsett att omfatta 18 klassavdelningar (mot den nuvarande specialplanens 17) och att, därest lyceilinjén ej heller i fortsättningen skulle komma till stånd, en omorganisation torde bli ofrånkomlig, som eventuellt kan tänkas medföra en ökning i antalet klassavdelningar.

Å andra sidan får man vid beräkningar av denna art icke förbise, att nya elementarskolan endast är tillgänglig för manliga lärjungar, under det att det nya läroverket föreslagits organiserat som samläroverk, varigenom platser i allmänt läroverk bli tillgängliga för en ny grupp av lärjungar.

I samband med avvecklingen av klasser och avdelningar vid nya elementarskolan minskas behovet av lärarkrafter, och de *lärartjänster*, som nu äro knutna till sagda läroverk, måste alltså successivt indragas eller förflyttas till andra läroverk. Överstyrelsen, som i sitt yttrande den 29 februari 1932 angående upprättande av ett högre allmänt läroverk i Bromma, räknat med bibehållande tills vidare av nya elementarskolan, har därvid föreslagit, att under detta och följande år vissa lärartjänster vid nya elementarskolan skulle överflyttas till högre allmänna läroverket i Bromma, då redan den nuvarande organisationen av nya elementarskolan gör vissa lärarkrafter där åtminstone tills vidare överflödiga. Genom en sådan anordning skulle det också enligt överstyrelsens mening vara möjligt att under ett par år framåt hålla frågan om hur med nya elementarskolan skall förfaras öppen, och ett eventuellt beslut om en avveckling av skolan skulle jämväl vid denna senare tidpunkt kunna fattas utan några svårigheter med avseende på placering av läroverkets dåvarande lärarpersonal.

Överstyrelsen har nu, med anledning av Kungl. Maj:ts åläggande, företagit en utredning av det sannolika lärarbehovet vid nya elementarskolan under avvecklingstiden i anslutning till den ovan skisserade avvecklings-

planen. En sådan beräkning är mycket svår att på förhand företaga, då antalet undervisningstimmar inom den differentierade delen av gymnasiet aldrig kan med säkerhet förutberäknas och den ovissa lärjungenumreringen gör det omöjligt att på förhand veta, i vilken utsträckning samläsning mellan parallella avdelningar kan komma till stånd. Nedanstående beräkningar äro därför givetvis endast approximativa.

Innevarande läsår äger läroverket, förutom rektor, 9 lektors- och 16 adjunktstjänster. Därjämte förekomma timlärartimmar, till ett antal ungefärligen motsvarande en ordinarie ämneslärartjänst, men då dessa avse undervisning i ryska och bestridas av särskilt anslag, bortses i denna översikt helt från dessa timmar. Av dessa äro 3 lektors- och 5 adjunktstjänster för närvarande vakanta och uppehållas med vikarie utom ifråga om 2 adjunktstjänster, vilka stå vakanta utan vikarie, och 1 adjunktstjänst, som endast partiellt uppehålls med vikarie. Frånsett undervisningen i ryska kan alltså lärarbehovet för närvarande anses utgöra 9 lektors- och i det närmaste 14 adjunktstjänster eller sammanlagt 23 ämneslärartjänster förutom rektor. Det antal undervisningstimmar, som bestrides av dessa lärare, utgör innevarande läsår 515. Läsåret 1932—1933 torde antalet undervisningstimmar minskas med i runt tal 80, läsåret 1933—1934 med ytterligare omkring 150 samt läsåret 1934—1935 med ytterligare 175 timmar för att under sistnämnda och sista läsåret utgöra omkring 110. Förutom de två utan vikarie vakanta tjänsterna, vilka böra indragas från och med början av det år, då avvecklingen påbörjas, synas alltså under avvecklingstiden tjänster böra indragas i följande omfattning:

1932—1933:	3 adjunktstjänster,	1 lektorstjänst	
1933—1934:	5 »	2 lektorstjänster	
1934—1935:	5 »	3 »	
1935—1936:	1 »	3 »	jämte rektorstjänsten.

För det nya läroverket har överstyrelsen i sitt tidigare yttrande beräknat ett lärarbehov av, förutom rektor, 7 lektorer, 12 adjunkter, 4 ämneslärarinnor och 3 extralärare. Detta skulle alltså innebära, att de vid nya elementarskolan förefintliga lärartjänsterna kunde överflyttas till ett högre allmänt läroverk i Bromma, dock med undantag för 2 lektors- och 4 adjunktstjänster, som finge överflyttas till annat läroverk. Med hänsyn bland annat därtill, att vissa av de ordinarie tjänsterna vid det föreslagna samläroverket måste konstitueras såsom ämneslärarinnestjänster, torde det emellertid icke bliva möjligt att inrätta framför allt adjunktstjänster vid det nämnda läroverket i alldeles samma tempo, som dylika tjänster avvecklas vid nya elementarskolan, varför vissa av de senare tjänsterna torde få överflyttas till andra läroverk än det nu föreslagna (eventuellt indragas) och adjunktstjänster vid detta sedermera i mån av behov nyinrättas, en anordning, som dock är utan betydelse i statsekonomiskt hänseende.

Det torde i detta sammanhang icke heller behöva särskilt framhållas, att det ovan sagda gäller allenast tjänsterna, däremot icke nödvändigt tjänsternas nuvarande innehavare. Av nya elementarskolans lärarpersonal komma, förutom rektor, 1 lektor och 1 adjunkt att uppnå pensionsåldern under det sista året av avvecklingsperioden. Med hänsyn till det ovan omnämnda förhållandet, att för närvarande 3 lektorstjänster och 5 adjunktstjänster äro vakanta, är det alltså av den nuvarande lärarpersonalen endast 5 lektorer och 10 adjunkter, som under tiden 1932—1935 behöva förflyttas till annat

läroverk, och av dessa har en lektor nyligen av överstyrelsen föreslagits till lektorstjänst vid annat läroverk i Stockholm. Några svårigheter med avseende på placeringen av de nuvarande lärarna vid nya elementarskolan, i händelse detta läroverk skulle avvecklas, kunna sålunda icke anses vara för handen.

Vad angår nya elementarskolans *ekonomiska förhållanden* är framför allt att märka, att ifråga om detta läroverk staten och icke staden är att anse såsom ägare till läroverksbyggnaden liksom staten även äger den tomt, å vilken läroverksbyggnaden är uppförd. Detta är också direkt utsagt i § 10 av skolans reglemente, där det talas om »det av skolan disponerade, statsverket tillhöriga läroverkshus». Då detta på 1890-talet uppfördes — byggnaden invigdes år 1899 — lämnade staten därtill ett anslag av 55,000 kronor. Detta belopp överlämnades till Stockholms stad, som, utan att beräkna särskild ränta, förskotterade de till 220,000 kronor uppgående byggnadskostnaderna mot villkor, att skolans byggnadskassa skulle till staden årligen amortera 5,500 kronor, till dess beloppet (220,000 kronor) var i sin helhet återbetalt. Utgifterna för underhåll av lokalerna hava helt påvilat byggnadskassan, och Stockholms stad har icke iklätt sig några skyldigheter i detta avseende. Till rektor utgår särskild hyresersättning enligt kungl. breven den 29 december 1860 och den 1 juni 1877 med ett belopp av 1,000 kronor av statsmedel, vartill sedan 1921 (riksdagens skrivelse nr 157) kommer en av Kungl. Maj:t årligen beviljad förhöjning av detta belopp med 1,700 kronor, varav hälften utgår från reservationsanslaget till de allmänna läroverken och hälften från nya elementarskolans byggnadskassa. Av statsmedel utgå alltså årligen $(1,000 + \frac{1,700}{2}) = 1,850$ kronor såsom hyresersättning till nya elementarskolans rektor.

Av skolans byggnadskassas ovannämnda amorteringslån av Stockholms stad å ursprungligen 220,000 kronor återstår efter den senast verkställda amorteringen endast ett belopp av 27,500 kronor. Då byggnadskassans inkomster jämlikt nådigt brev senast den 13 mars 1931 utgöras av 35 kronor årligen av varje lärjunges terminsavgifter, som icke åtnjuter nedsättning i terminsavgiften, är det tydligt, att den minskning i antalet lärjungar, som kommer att inträda i och med avvecklingens början, kommer att försvåra möjligheten för sagda kassa att bestrida ifrågavarande amortering. Detta så mycket mer som sagda kassa jämväl har att bestrida vissa andra utgifter. Från densamma skola sålunda utgå medel till bestridande av kostnader för brandförsäkring samt för behövliga reparationer ävensom andra fastigheten åliggande utgifter. Vidare utgår därifrån det redan omnämnda bidraget (850 kronor) till rektors hyresersättning. Slutligen påvilas kassan en årlig tomtöresavgift till lantbruksakademien av 500 kronor. Denna sistnämnda ersättningsskyldighet har uppkommit därigenom, att, vid uppförande av nya elementarskolans första egna lokaler i slutet av 1850-talet, det lantbruksakademien tillhöriga så kallade pistolsmedshuset måste rivas, och enligt Kungl. Maj:ts beslut skulle lantbruksakademien äga att i gottgörelse uppbära nämnda 500 kronor i årliga tomtören av nya elementarskolan. De sammanlagda utgifterna för byggnadskassan hava under det senaste räkenskapsåret utgjort något över 9,000 kronor, och detta synes även kunna betraktas som ett ungefärligt genomsnittsbelopp för de senaste fyra åren.

Byggnadskassans behållning vid senaste bokslut utgjorde icke mindre än (formaliter) 37,024:44 kronor, vilken summa dock av olika anledningar

måste betydligt reduceras, så att man knappast torde kunna räkna med större behållning än omkring 23,000 kronor. Trots nedgången i lärjungantal torde denna kassa sålunda kunna utan någon svårighet bestrida de på densamma löpande utgifterna icke blott för innevarande år utan jämväl för budgetåret 1932/1933, även därest en avveckling av skolan med detta läsår skulle påbörjas. Huruvida i händelse av skolans avveckling så kan bliva fallet även för budgetåret 1933/1934, är däremot mera ovisst, ehuru icke alldeles uteslutet. Skulle så icke bliva fallet, torde överstyrelsen i samband med sina framställningar om anslag till de allmänna läroverken för sagda budgetår i augusti 1932 få inkomma med framställning om det belopp, som kan beräknas bliva erforderligt såsom bidrag till bestridande av kassans utgifter. Med säkerhet torde ett sådant bidrag bliva erforderligt budgetåret 1934/1935, då skolan endast skulle hava kvar avslutningsklasserna med deras i allmänhet reducerade lärjungantal och då följaktligen byggnadskassans inkomster kunna beräknas bliva mycket obetydliga. Sedan skolans avveckling blivit helt genomförd, torde statsverket bära i sin helhet övertaga ansvaret för de skyldigheter, som allt fortfarande kunna anses påvila nya elementarskolans byggnadskassa, d. v. s. amorteringen till Stockholms stad och tomtöresavgiften till lantbruksakademien. Den förra av nämnda utgifter upphör dock år 1937, varför det sedan blott gäller tomtöresavgiften till lantbruksakademien.

Det synes emellertid icke vara byggnadskassan, som i första hand blir i behov av bidrag från statsverket, därest en avveckling av nya elementarskolan skulle äga rum. Under de fyra sista åren hava de utgifter, som belöpa sig på läroverkets *skolkassa*, uppgått till i genomsnitt nära 25,000 kronor årligen, under det sista året till omkring 21,000 kronor. Av sistnämnda utgifter erfordrades omkring 9,000 kronor till avlöning åt vaktmästare och eldare samt till städning och rengöring, 4,500 kronor till bränsle, 1,000 kronor till lyse och 5,200 kronor till tryckning, annonser, bindning och inköp av böcker m. m. Återstoden, omkring 1,300 kronor, användes till inköp av undervisningsmateriel, förbrukningsartiklar m. m. Skolkassans inkomster uppgingo budgetåret 1930/1931 till 20,910 kronor 87 öre, därav terminsavgifter 17,575 kronor, inskrivningsavgifter 90 kronor, hyror 1,550 kronor, statsbidrag till biblioteket 1,100 kronor samt bidrag från Lönnerbergsska fonden 545 kronor. För innevarande läsår kan inkomsten av terminsavgifter med hänsyn till den minskade lärjungenumerären beräknas till blott omkring 14,300 kronor. Läroverkets rektor räknar också för detta år med en brist i skolkassan — måhända omkring 5,000 kronor — som i så fall torde få täckas genom att med Kungl. Maj:ts medgivande i överensstämmelse med bestämmelserna i § 13 i skolans reglemente erforderligt belopp överföres från byggnadskassan till skolkassan. För budgetåret 1932/1933 kommer skolkassans inkomster av terminsavgifter att ytterligare nedgå med sannolikt omkring 3,000 kronor, och torde sålunda icke bära beräknas till högre belopp än 11,500 kronor. Skolkassans utgifter äro av den natur, att de endast i ringa mån kunna påverkas av den samtidiga minskningen i antalet klassavdelningar från 16 till 13, och man torde därför bära beräkna dess utgifter under budgetåret 1932/1933 till omkring 19,000 kronor. Under sådana omständigheter torde man behöva räkna med ett statligt bidrag till denna kassa av cirka 6,000 kronor för budgetåret 1932/1933.

Den ovan gjorda beräkningen är givetvis approximativ, och för de båda återstående avvecklingsåren 1933—1935 är överstyrelsen icke beredd att nu

göra något uttalande med avseende på storleken av det statsbidrag till nya elementarskolans skolkassa, som kan komma att visa sig erforderligt. Överstyrelsen har för avsikt att i sina framställningar om anslag till de allmänna läroverken därom årligen avgiva förslag.

I den mån statliga bidrag till endera eller båda av nya elementarskolans kassor kunna visa sig erforderliga, torde det ligga närmast till hands, att de, liksom för närvarande är fallet med vissa andra ersättningar, få utgå ur det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

Om ett nedläggande av nya elementarskolan sålunda kommer att bli förordat med vissa särskilda kostnader för statsverket, medför å andra sidan detta nedläggande stora ekonomiska fördelar för statsverket. Överstyrelsen har redan omnämnt upphörandet av statens hyresersättning till skolans rektor, vilket medför en minskning av det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 1,850 kronor årligen. Skolans inredning och undervisningsmateriel torde representera ett ganska avsevärt belopp. Den största betydelsen torde emellertid få tillmätas det förhållandet, att läroverksbyggnaden blir i sin helhet disponibel för statsverket från och med budgetåret 1935/1936 och delvis torde kunna disponeras åtminstone från och med budgetåret 1934/1935. Beträffande värdet av den av nya elementarskolan disponerade byggnaden kan överstyrelsen icke uttala någon egen mening, men överstyrelsen tillåter sig hänvisa till den av skolans rektor år 1925 verkställda utredningen av nya elementarskolans lokalförhållanden och byggnadsfråga (i Meddelanden från statens provskola LXXV 1925) i vilken utredning sagda värde beräknas till minst en halv million kronor. Därtill kommer det säkerligen mycket betydande värde, som representeras av den i stadens mest centrala del belägna byggnadstomten, vilken omfattar själva det område, å vilket läroverkshuset är uppfört, samt därjämte enligt den av skolans rektor verkställda, ovan omnämnda utredningen angränsande gatumark på omkring 1,000 kvadratmeter, vilken gatumark för närvarande disponeras av Stockholms stad utan att enligt meromnämnda utredning någon reglering av äganderättsförhållandena mellan staten och Stockholms stad torde hava kommit till stånd. Dessa frågor torde emellertid icke behöva bli föremål för någon utredning i här förevarande sammanhang.

Det torde icke behöva särskilt framhållas, att de ekonomiska fördelar, som ur statsverkets synpunkt äro förbundna med ett nedläggande av nya elementarskolan, icke äventyras, även därest frågan om nya elementarskolan icke skulle bli avgjord i detta sammanhang. En överenskommelse mellan staten och staden angående läroverkets lokalförhållanden torde för övrigt under alla förhållanden inom en nära liggande framtid böra komma till stånd.

Beträffande nya elementarskolans nuvarande lokaler anser sig överstyrelsen även böra i detta sammanhang erinra därom, att överstyrelsen vid upprepade tillfällen vid inspektioner och i andra sammanhang, däribland i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 24 april 1929, påpekat, att sagda lokaler äro bristfälliga och otillräckliga och att det därvid icke är tillräckligt med partiella lokalförbättringar, utan att en genomgripande om- och tillbyggnad är erforderlig, därest läroverket skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Bättre lokalförhållanden måste alltså inom en nära framtid åvägabringas, därest läroverket fortfarande skall äga bestånd.

Frågan om huru med de till nya elementarskolan knutna lärjungestipendierna skall förfaras, anser sig överstyrelsen icke heller hava anledning att i detta sammanhang upptaga till behandling.

Överstyrelsen hemställer sålunda, att, därest Kungl. Maj:t skulle anse sig böra vidtaga åtgärder för ett nedläggande av nya elementarskolan i samband med upprättande av ett högre allmänt läroverk i Bromma, avvecklingen av nya elementarskolans verksamhet måtte ske i överensstämmelse med överstyrelsens ovan angivna avvecklingsplan, att nya elementarskolans byggnadskassas kvarstående förpliktelser måtte efter läroverkets avveckling övertagas av statsverket, samt att för budgetåret 1932/1933 måtte beräknas ett belopp av 6,000 kronor såsom bidrag till nya elementarskolans skolkassa, att utgå ur besparingarna å det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

Departement-
chefen.

Av det anförda framgår, att Bromma församling under de senaste årtiondena varit stadd i en hastig utveckling. Invånarantalet därstädes har stigit i ett alltmer ökat tempo och torde väl kunna väntas ytterligare stiga. Den 1 januari 1932 utgjorde enligt av Stockholms stads statistiska kontor lämnad uppgift den mantalsskrivna befolkningen i Bromma församling 26,898 personer. Denna folkmängd motiverar redan i och för sig, att ett allmänt läroverk förlägges till ifrågavarande trakt av huvudstaden, detta så mycket mer som de tättbebyggda delarna av Bromma utgöra ett område för sig, relativt avskilt från huvudstadens övriga bebyggda delar. Det nu sagda ävensom vad i övrigt under ärendets behandling framkommit synes mig ovedersägligen ådagalägga behovet av ett sådant läroverk i Bromma från och med läsåret 1932/1933.

Behovet av ett allmänt läroverk i Bromma synes kunna tillgodoses endera genom upprättande därstädes av ett nytt läroverk eller därigenom, att ett av Stockholms äldre, inom den egentliga staden belägna läroverk så att säga utflyttas till Bromma. Upprättande av ett nytt högre allmänt läroverk anser jag mig framför allt av statsfinansiella synpunkter icke under nuvarande förhållanden böra förorda. Däremot synes mig tanken på en förflyttning av ett av huvudstadens äldre, inom dess centrala delar beläget läroverk vara förtjänt att närmare beaktas. I detta hänseende föreligger nu en plan från skolöverstyrelsens sida. Denna plan, som tager sikte på statens provskola, nya elementarskolan, innebär visserligen icke en direkt förflyttning till Bromma av detta läroverk, utan en successiv avveckling av detsamma i omedelbar anslutning till upprättandet av ett nytt läroverk i Bromma. I sak innebär planen så till vida detsamma, som dess genomförande ej skulle i avsevärdare mån medföra ökade kostnader för den statliga läroverksorganisationen i huvudstaden. Jag har vid frågans övervägande funnit mig böra förorda ett successivt nedläggande av nya elementarskolan i samband med upprättande av ett högre allmänt läroverk i Bromma, och vill jag uttala min huvudsakliga anslutning till den plan, som skolöverstyrelsen i detta avseende framlagt. Såsom skäl för en anordning av nu angiven art synas mig böra framhållas dels den relativt ringa elevfrekvensen i nya elementarskolan, dels detta läroverks belägenhet i en stadsdel, som

mer och mer uppsuges i stadens city-bildning och där därför antalet familjer med barn i skolåldern minskas, dels ock den värdefulla, kronan tillhöriga tomt, som genom läroverkets upphörande skulle lösgöras antingen för försäljning eller för annat statligt ändamål. Jag vill i detta sammanhang erinra, att den vid nya elementarskolan beslutade latinlyceilinjén icke kommit till stånd och att densamma vid ett bifall till mitt förslag givetvis icke är avsedd att upprättas.

Det är uppenbart, att en åtgärd sådan som den nu ifrågasatta jämväl skulle innebära ett försvinnande av den speciella pedagogiska försöksinstitution, som nya elementarskolan från början varit avsedd att vara och som den ända till nu — om än måhända i något mindre omfattning — varit. Jag finner emellertid häri ej någon så betydande olägenhet, att den bör få utgöra ett hinder för realiserandet av den av ett starkt framträdande behov föranledda framställning, som här är i fråga. Såsom jag nyss antytt, har nya elementarskolans betydelse som prov- eller försöksskola under årens lopp blivit mindre framträdande, dels på grund av den allmänna pedagogiska utvecklingen vid våra läroverk och dels på grund av den viktiga roll som försöksläroverk, som åtskilliga privatskolor under lång tid spelat. Behovet av en särskild statsinstitution i berörda syfte kan alltså sägas nu vara väsentligt mindre framträdande än tidigare, så mycket mer som även vid andra statsläroverk undervisningsförsök anordnats och alltfört kunna göras.

Beträffande organisationen av det ifrågasatta läroverket i Bromma har från Stockholms stads sida endast föreslagits, att detsamma skulle organiseras som samläroverk samt omfatta realskola med minst två linjer, samt latin- och realgymnasium.

Skolöverstyrelsen har i detta avseende efter en ingående motivering föreslagit, att läroverket skulle organiseras såsom samläroverk med två serier parallellavdelningar vid den femåriga och en serie avdelningar vid den fyraåriga realskolan, dock med gemensam avslutningsklass, samt med fyraårigt latin- och realgymnasium. Emellertid har skolöverstyrelsen även uttalat att, därest Kungl. Maj:t skulle hysa den uppfattningen, att den ena av gymnasielinjerna bör göras treårig, överstyrelsen ansåge, att detta borde bli fallet med realgymnasiet, där de pedagogiska olägenheterna med en treårig organisation icke vore lika starkt framträdande som i fråga om latingymnasiet.

Då det nu gäller en förändring av läroverksorganisationen i Stockholm, har jag funnit anledning att uppmärksamma även de olika stadsdelarnas likheter och olikheter i avseende på befolkningens sociala struktur. Det har då förefallit mig, att en påfallande överensstämmelse i nämnda hänseende råder mellan Södermalm, vars lärjungeområde omfattar förstadssamhällen såsom Enskede, Älvsjö, Brännkyrka m. fl., och Bromma, som jämväl i sig innesluter förstadssamhällen av liknande art, och jag har ansett mig kunna och böra därav sluta till ungefär liknande behov i fråga om läroverksorganisation inom dessa båda stadsdelar.

Högre allmänna läroverket å Södermalm, som visserligen är uteslutande förbehållet manliga lärjungar, omfattar såväl fyraklassig som femklassig realskola, alltså med anknytning till folkskolans såväl sjätte som fjärde klass, ävensom gymnasium med dels en fyraårig och en treårig latinlinje, dels en fyraårig och en treårig reallinje. Denna organisation synes mig väl lämpa sig att genomföra för det tilltänkta läroverket i Bromma, med den skillnad likväl, att Brommaläroverket bör i såväl realskolan som gymnasiet lämna tillträde även för kvinnliga lärjungar samt att gymnasiet bör omfatta allenast en fyraårig latinlinje och en treårig reallinje.

Såsom jag nyss anført, är jag benägen förorda ett successivt upprättande av läroverket i Bromma i omedelbar anslutning till en successiv avveckling av nya elementarskolan. Mot den av överstyrelsen härutinnan framlagda planen har jag i stort sett intet att erinra. Vad först beträffar realskolan — som enligt min mening bör vid Brommaläroverket omfatta en serie avdelningar vid den fyraåriga och en serie avdelningar vid den femåriga realskolan — skulle sålunda den första klassen av nya elementarskolans fyraåriga realskola upphöra med ingången av läsåret 1932/1933 och samtidigt en första klass av den fyraåriga realskolan vid Brommaläroverket träda i funktion. Som jag nyss nämnde, skulle emellertid sistnämnda läroverks realskola även innefatta en femårig linje, vars första klass ävenledes skulle begynna med läsåret 1932/1933. Om man kan beträffande den fyraåriga linjens första klass säga, att densamma överflyttas från nya elementarskolan till Brommaläroverket, kan vid första påseendet inrättandet av den femåriga linjens första klass anses innebära en viss utvidgning av läroverksorganisationen i Stockholm. Jag vill emellertid framhålla, att i realiteten någon utvidgning icke kan sägas komma till stånd, enär upprättandet av denna klass måste föranleda skolöverstyrelsen att vidtaga en motsvarande inskränkning vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen. Detta framgår därav, att enligt av överstyrelsen lämnad uppgift ej mindre än 44 lärjungar, vilka voro bosatta i Bromma, höstterminen 1931 åtnjöto undervisning i den femåriga realskolans första klass vid sistnämnda läroverk.

Vad beträffar gymnasiets organisation, skulle vid Brommaläroverket läsåret 1932/1933 upprättas första ringen av såväl det fyraåriga latینگymnasiet som det treåriga realgymnasiet. I samband härmed skulle indragning vid nya elementarskolan ske av första ringen av därvarande fyraåriga latینگymnasium, varjämte någon första ring av det treåriga realgymnasiet därstädes ej skulle komma till stånd. Upprättandet av sistnämnda ring under läsåret 1932/1933, varom skolöverstyrelsen framlagt förslag, anser jag mig alltså ej kunna förorda.

Vad överstyrelsen anført ifråga om lärarkrafter vid de båda läroanstalterna under övergångstiden har icke givit mig anledning till erinran, dock med den jämkning, som föranledes därav, att jag förordar allenast en femårig reallskollinje i stället för av överstyrelsen föreslagna två dylika linjer

och vidare ett treårigt realgymnasium i stället för av överstyrelsen föreslaget fyraårigt.

Vad angår nya elementarskolans ekonomiska förhållanden, har skolöverstyrelsen i sitt senaste utlåtande redogjort för desamma. Överstyrelsens förslag om ett bidrag av statsmedel å 6,000 kronor till läroverkets s. k. skolkassa kan visserligen med de av överstyrelsen angivna utgångspunkterna synas motiverat, men å andra sidan föreligga här omständigheter, som tala för att undvika ett anlitande av statsmedel. Givetvis inträda för nya elementarskolan med hänsyn till det sjunkande elevantalet svårigheter att under avvecklingstiden infria annuiteten å det av Stockholms stad lämnade byggnadslånet. Det måste emellertid anses billigt, att staden, för vars befolkning den nu ifrågasatta organisationsförändringen otvivelaktigt skulle medföra avgjorda fördelar, avstår från detta sitt krav. Enklast torde detta ske genom att staden omedelbart avskriver sin återstående fordran, 27,500 kronor, en anordning, som synes så mycket mera rimlig som staden aldrig haft att vidkännas några som helst underhållskostnader för skolans lokaler, vilka dessutom, såsom uppförda och inredda för skoländamål, för staten endast kunna hava en relativt begränsad användbarhet för andra ändamål.

Såsom jag antytt, skulle den av mig ifrågasatta organisationsförändringen i längden ställa sig för statsverket ekonomiskt fördelaktigare än den nuvarande organisationen. Under ett par övergångsår torde dock vissa ökade utgifter av mindre omfattning icke kunna undvikas. Jag syftar härvid på avlöning till en rektor vid det nya Brommaläroverket. En rektorstjänst måste nämligen där inrättas redan från och med läroverkets begynnande. Att överflytta rektorstjänsten från nya elementarskolan låter sig icke göra, enär densamma givetvis är där nödvändig under skolans avvecklingsperiod. Den nuvarande innehavaren av sistnämnda tjänst uppnår pensionsåldern under läsåret 1934—1935, med vilket läsårs utgång denna skolas avveckling skulle vara slutförd. Vidare torde arvode, 200 kronor, böra beräknas för en tillsyningslärare. För budgetåret 1932/1933 lära erforderliga medel till såväl rektorslön vid Brommaläroverket, 7,500 kronor, som arvode åt en tillsyningslärare, 200 kronor, kunna bestridas från besparingarna å reservationsanslaget till de allmänna läroverken, vilka med visshet torde kunna beräknas lämna tillgång härtil. Riksdagens medgivande härtil torde böra inhämtas.

Skolöverstyrelsen har under erinran om 1931 års riksdags beslut angående ombildning av samrealskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk, föreslagit att såsom villkor för ett eventuellt beslut om ett högre allmänt läroverk i Bromma skulle föreskrivas, bland annat, att Stockholms stad skulle förbinda sig att bidraga till bestridande av de utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan, med ett engångsanslag under första året av läroverkets verksamhet med minst 10,000 kronor.

I anseende till de skäl, skolöverstyrelsen anfört för detta sitt förslag, avsluter jag mig till detsamma.

Jag vill slutligen erinra, hurusom vid ett bifall till mitt förslag den av nya elementarskolan innehavda byggnaden jämte tomt skulle efter skolans avveckling bliva frigjord för annat statligt ändamål, eventuellt för försäljning. Att i detta sammanhang närmare ingå på denna fråga, anser jag icke erforderligt, då densamma jämte härmed sammanhörande spörsmål torde böra bliva föremål för en närmare utredning.

Under återopande av vad sålunda blivit anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att inom Bromma församling i Stockholm må från och med läsåret 1932—1933 successivt upprättas ett högre allmänt läroverk, avsett för såväl manliga som kvinnliga lärjungar, med såväl fyraklassig som femklassig realskola, ävensom med gymnasium, omfattande fyraårig latinlinje samt treårig reallinje,

att statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, må från och med läsåret 1932/1933 successivt nedläggas,

att upprättandet av nämnda läroverk i Bromma må ske i omedelbar anslutning till det successiva nedläggandet av nya elementarskolan på sådant sätt, att under första läsåret första klassen av de båda realskollinjerna och första ringen av de båda gymnasielinjerna av läroverket i Bromma upprättas och samtidigt första klassen av realskolan vid nya elementarskolan och första ringen av de båda gymnasielinjerna därstädes indragas samt därefter en klass respektive ring å varje linje vid läroverket i Bromma successivt upprättas i samband med att en klass respektive ring å varje linje vid nya elementarskolan successivt indrages, allt till dess förstnämnda läroverk är å samtliga linjer färdigbildat och sistnämnda läroanstalt blivit i sin helhet indragen,

att vid läroverket i Bromma må från och med den 1 juli 1932 inrättas en ordinarie rektorsbefattning, samt

att avlöning för nämnda rektorsbefattning, 7,500 kronor, ävensom arvode åt en tillsyningslärare, 200 kronor, må under budgetåret 1932/1933 bestridas ur besparingarna å reservationsanslaget till de allmänna läroverken,

allt under förutsättning att Stockholms stad *dels* tillhåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor, *dels* bidrager till bestridande av de utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan vid

läroverket med ett engångsanslag under första året av läroverkets verksamhet av minst 10,000 kronor, *dels ock* avstår från sin fordran att återbekomma vad ännu är oguldet, 27,500 kronor, av nya elementarskolans ovannämnda, av staden erhållna byggnadslån.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter tillstyrkta hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. B. Hammar.